

วงวรรณคดี

บัญชีเรื่อง

หงส์เมือง ส้มเต๋อ ๑	กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	๓
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เขมสุภา		๓
สัตว์รศชนก พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์		๓๐
โศกนาถในวันชกสุรทิน ๒๔๘๓	องค์ศค	๓๓
หนึ่งชั่วโมงกับซอมเมอเซตมอสม	มนรัตน์	๓๓
อะไรหนอ สหายเอ๋ย	คนเต็ม	๓๘
กะเดะเทอยาน	ด. ณ อยุธยา	๓๓
หนังสือ "วิทยา" หม่อมราชวงศ์ สุนทรชาติ สวัสดิ์ทิกุล		๓๘
หนังสือเรื่อง พระธิดา ฉบับกรมพระนราธิป ๑ เล่ม สดะเวทิน		๓๔
ในวงวรรณคดี		๔๖

การคัดลอกเรื่องจาก 'วงวรรณคดี' พึงได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร

เมษายน ๒๔๙๑

ราคา ๓ บาท

๑.๖๔

== วงวรรณคดี เล่ม ๒๗ ==

วงวรรณคดีเป็นหนังสือรายเดือน ออกทุกวันที่ ๑ ของเดือน

นางสาวรุจินทร์ ผลขวัญ เจ้าของ และ ผู้จัดการ

หม่อมหลวงหญิงจินตนา นพวงศ์ บรรณาธิการ

สำนักงานตั้งอยู่ร้าน “ไชยณรงค์” ๓๑/๑ ถนนราชดำเนินกลาง มุมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
ติดต่อทางจดหมายและบอกรับที่แผนกอำนวยการ ๑๓๓ ซอยพญานาค ถนนเพชรบุรี พระนคร

ราคาเล่มละ ๓ บาท

บอกรับครั้งปี ๑๖ บาท เต็มปี ๓๐ บาท ค่าส่งคิดเพิ่มตามอัตราไปรษณีย์

ต้องการรับ หรือซื้อปลีก ติดต่อที่ ๑๓๓ ซอยพญานาค ถนนเพชรบุรี พระนคร.

“วงวรรณคดี” พร้อมที่จะให้ความสะดวกแก่ท่านผู้สนใจเสมอ

ไชยณรงค์ ณ เชียงใหม่ - เหนือ ช้วนหงษ์

เปิดงานแผนกถ่ายรูป ซึ่งถนัดมือมานานปี

ส่งฟรีส่งมอบท่าน

ล้าง. อัด. ขยาย.

ไชยณรงค์ แผนกถ่ายรูป

งานดี • รวดเร็ว • ราคาถูก

ไชยณรงค์ แผนกถ่ายรูป สีแยกอนุสาวรีย์ ประชาธิปัตย์ ราชดำเนิน

หลักเมือง

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรม พระยาดำรงราชานุภาพ

จากบันทึกรับสั่งสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทานหม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล

บันทึกรับสั่งนี้มีเรื่องสั้น ๆ รวมประมาณ ๕๐ เรื่อง เรื่อง "หลักเมือง" เป็นเรื่องหนึ่งที่มีอยู่ในบันทึกนี้ เหตุที่จะเกิดบันทึกนี้ขึ้นก็เพราะหลังจากเสด็จกลับจากปิ่นัง ประทานโอกาสให้หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล เข้าเฝ้าซักถามปัญหาเกี่ยวกับโบราณคดีและวรรณคดีของไทย ณ วังวรดิศ ในระหว่างเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา ถึง ๑๘.๐๐ นาฬิกาทุกวัน ปัญหาส่วนมากทรงตอบทันทีทันวัน บันทึกไว้แล้วอ่านถวายในวันรุ่งขึ้น เป็นเรื่องน่ารู้ น่าอ่านทั้งสิ้น - บรรณาธิการ

ปัญหา ประเพณีการตั้งหลักเมืองนั้นมาอย่างไร ?

ตอบ หลักเมืองเป็นประเพณีพราหมณ์มาแต่อินเดีย ไทยคงหลักเมืองเช่นตามธรรมเนียมพราหมณ์ ที่จะเกิดหลักเมืองนั้นคงเป็นด้วยประชุมชน ประชุมชนนั้นต่างกัน ที่อยู่เป็นหมู่บ้านก็มี หมู่บ้านหลาย ๆ หมู่รวมเป็นตำบล ๆ ตั้งชนเป็นอำเภอ ๆ นั้นเดิมเรียกว่าเมือง เมืองหลาย ๆ เมืองรวมเป็นเมืองใหญ่ ๆ หลาย ๆ เมืองเป็นมหานคร คือเมืองมหานคร

ตัวอย่างหลักเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในสยามประเทศนั้นคือ หลักเมืองศรีเทพ ในแถบเพชรบูรณ์ ทำด้วยศิลาจารึก อยู่พิพชนกสถสถานบนดิน เรียกเป็นภาษาอินเดียในต้นศตวรรษว่า "ชน" เบื้องคชว่า "อินทชน" หลักเมืองศรีเทพทำเป็นรูปดาบหักเห็ด หลักเมืองเช่นหลังมากคงทำด้วยหินบ้างไม้บ้าง หลักที่กรุงเทพฯ ทำด้วยไม้ไผ่คงพวยกหลักเมืองเมื่อวันอาทิตย์ เดือนหกขึ้นสิบค่ำ ฤกษ์เวลาบ่าย ๕๔ นาที

ตรงกับรัชกาลจักรวาล จตุตศักราช ๑๑๔๔ พ.ศ. ๒๓๒๕ หดกเมืองนี้ เดิมมีหงคา
เป็นรูปศาลา มาจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงก่อ
สร้างและปรับปรุงถาวรวัตถุต่างๆ โปรดฯ ให้ยกยอดปราสาทต่างๆตามแบบอย่างศาล
ทกรุงเก่าและทศาคลเตือง เมือง ทรวงเมือง ศาลพระกาถ และศาลเจดีย์ปด เดิมหงคา
เป็นศาลาก็โปรดฯ ให้ก่อเป็นปราสาทเหมือนศาลเจ้าหดกเมือง

มีเครื่องหมายอย่างหนึ่ง ไม่ใช่ตำรา พบในพระราชพงศาวดารเมื่อเจ้าอนุ-
เวียงจันทน์ได้เมืองนครราชสีมา ตั้งให้อพยพผู้คนไปเมืองเวียงจัน และให้ถอน
หดกเมืองเสีย ก็เรียกถอนหดกเมืองนั้น เขาจะมดำหริบตำราถือว่า เด็กเมืองต้อง
ถอนหดกเมืองหรืออย่างไรไม่พบหลักฐาน มีแต่ในพงศาวดารว่าทำอย่างนั้น ชน
อยู่ หดกเมืองนครราชสีมาเป็นหดกไม้ ไม่มีใครถ้ายก ตั้งแต่เจ้าอนุเวียงจันถอนหดก
เมืองนอนไว้ศาลอย่างนั้น และกับซากกันทงนอน ๆ จนขึ้นมาเป็นเนินบัดนี้กระทรวง
มหาดไทย ไปตรวจราชการก่อสร้างทางรถไฟสายนครราชสีมา ไปพบเข้าเห็นนอน
อยู่ จึงให้ทำพิธียกขึ้นอย่างเดิม หดกเมืองนครราชสีมาตงมา ณ บดิน

เมื่อพระพุทธยอดฟ้าฯ ข้ามฟากมาจากธนบุรี ตั้งแรกทกระทำคือตงหดกเมือง
คิดด้วยบุญญาภิเษนเบณการตมควร เป็นยุคที่ได้เนนอนว่าจะตงเมืองทตรงน ถ้า
ไม่มีอะไรเป็นเครื่องหมายความไม่เนกคังมี อาจเปดยนแปลงและโยกย้ายได้ ทบัก
ไปแล้วคนเป็นใจด้วยทุกคน อนึ่งควรตงเกดไว้ด้วยว่าการตงเมืองใหญ่มีของตง
อย่างกำกับกัน คือหดกเมือง และพระบรมราชา

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์

เขมสุภา

เก็บความ จากหนังสือ อภินิหารบรรพบุรุษ

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราชญ์ทอง แห่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์ มีพระราชโอรสด้วยพระราชเทวีกองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้านารายณ์ราชกุมาร สมเด็จพระราชบิดา พระราชทานพระนามองค์หนึ่ง เป็นหม่อมเจ้าหญิง ให้เป็นพระนมเอก อภิบาลพระเจ้าลูกเธอพระองค์ และพระราชชนนีของสมเด็จพระนารายณ์ราชกุมารทิวศคแต่เมื่อพระราชโอรสมีพระชันษาได้เพียงเก้าวัน จึงสมเด็จพระนารายณ์ทรงเคารพนับถือพระนมดุจพระราชมารดา ครั้นสมเด็จพระนารายณ์เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ก็ทรงคงหม่อมเจ้าพระนมชนเป็นพระองค์เจ้าสร้างวงศ์ประทับพระราชทาน ณ ที่ริมวัดดุสิตารามนอกกำแพงพระนคร ครั้นนั้นชาวพระนครพากันเรียกพระนมองค์นั้นว่า เจ้าแม่วัดดุสิต ตามที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงเรียกว่าเจ้าแม่

เจ้าแม่วัดดุสิตมีบุตรสองคน มีนามว่า เหล็กและปาน คนที่ชื่อเหล็กนั้นได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี ว่าราชการกรมคลัง และได้ว่าที่สมุหพระกลาโหมด้วย ครั้นเจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ถึงอสัญกรรมแล้ว สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงตั้งผู้หนึ่งที่มีนามว่า ปานขึ้นดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาโกษาธิบดีแทน ครั้นแผ่นดินสมเด็จพระศรีสุริเยศรพุทธเจ้าเสือ ได้โปรดเกล้าฯ ตั้งขุนทองบุตรชายใหญ่เจ้าพระยาโกษาฯ (ปาน) เป็นพระยาอัมมาเรืองเดช เพราะ

เคยเป็นจางวางพระตำรวจในกรมพระราชวังบวร ครั้นพระองค์ดำรงตำแหน่งกรม
พระราชวังบวร ในรัชกาลพระเพทราชา ค่อยมาจึงโปรดเกล้า ฯ เดือนเป็นเจ้า-
พระยาวรวงศาธิราช เสด็จมาตั้งกรมพระคลัง ท่านผู้มีบุญคุณชื่อยี่สิบสององค์ เป็น
ที่พระนายจมนมหาดนิตท้าวหน้าหมื่นมหาดเล็กในกรมพระราชวังบวรเจ้าฟ้าเพชร ครั้น
เจ้าฟ้าเพชรได้ตั้งขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่า พระพุทธเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ก็ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เดือนยี่สิบพระนายจมนมหาดนิต (ทองคำ) เป็นพระยาราช-
นิภูต ปลัดทูลฉลองในกรมมหาดไทย ท่านผู้มีบุญคุณชื่อยี่สิบสององค์ เป็นหลวงพิณ-
อักษร เสด็จมาในกรมมหาดไทย หลวงพิณอักษรกรมการยาสอดดาบเรอ บุตร
ท่านเสนาบดีในกรุงศรีอยุธยา ท่านทั้งสองดำรงพระยศได้ตั้งนิวาสถานอยู่ภายใน
กำแพงพระนคร หลวงพิณอักษร บริบูรณ์ด้วยสมบัติบริวารเป็นทนายหน้าถือดา
ของคนที่ไปในกาลโผ้น ครั้นหนึ่งท่านทั้งสองมีศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างพระอาราม
แห่งหนึ่งในกำแพงพระนครใกล้เคหสถานของท่าน แล้วตั้งนามว่า วัดสุวรรณดา-
ราม (ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๕ โปรด ฯ ให้เรียกใหม่ว่า วัดสุวรรณดาราราม) ท่าน
มีบุตรด้วยกัน ๕ คน เป็นชาย ๓ หญิง ๒ โดยลำดับดังนี้

๑. เป็นหญิง ทรงพระนามว่า ธา คือ พระเจ้าฟ้านางเชอกรมดมเด็จพระ-
เทพสุดาวดี

๒. เป็นชาย เป็นทขุนรามณรงค์ ตั้งชื่พแต่ยังไม่เสด็จกรุงเก่า

๓. เป็นหญิง ทรงพระนามว่า แก้ว คือ พระเจ้าฟ้านางเชอ กรมดมเด็จพระ-
พระศรีสุดารักษ์

๔. เป็นชาย ทรงพระนามว่า ทองด้วง คือ องค์พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกย์

๕. เป็นชาย ทรงพระนามว่า บุญมา คือ สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาดัสนิพนธ์

จะขอกล่าวถึงพระราชประวัติแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ อันมีอยู่ในอภินิหารบรรพบุรุษ ดังนี้

ขณะเมื่อพระราชมารดาประสูติพระครุภินัน เจ้าฟ้านเรนทร กรมขุนสุพรรณบุรีพิทักษ์ ซึ่งทรงผนวชอยู่ในภิกษุภาวะได้ตั้งไปเยี่ยมเยียน พระราชบิดาจึงกราบทูลขอรับประทานนามนาคตั้งเดชะดำหริบคดอดบุตร ก็ประทาน ด้วยเคยเป็นข้าหลวงเดิมมา ครั้นประสูติครบสามวัน เมื่อทำขวัญพระชนกก็ได้กราบทูลเชิญเสด็จเจ้าฟ้านเรนทร ด้วยพระกระยาหารเวลาย่ำ และเมื่อจะเสด็จกลับสู่พระอาราม ได้ทรงฉีกชายสังฆภูษาพระศอพระกุมารเป็นหมอนมกคฤกษ์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงพระเจริญพระชนม์ได้ ๕ พรรษา ทรงวิ่งเล่นตามภาษาทารกเขวี้ยง ด้วยกำลังแรงยังพระองค์ไม่ทัน เคยล้มลงในกองเพลิงใหญ่ ซึ่งคนในบ้านห้ามไว้ ขณะนั้นพระชนกชนนีไม่ทอดพระเนตรเห็น พระพี่นางทั้งสองทรงอุ้มพระองค์ออกจากกองเพลิง ก็ไม่เป็นอันตราย แม้แต่รอยไหม้พองเล็กน้อยก็ห้ามมิพระวรกายไม่

เมื่อพระชนม์ได้ ๓๓ พรรษา พระชนกได้ให้ตั้งการมงคลพิธีได้กัณฑ์อาราธนาทูลเชิญเสด็จเจ้าฟ้านเรนทรเป็นประธานในหมู่สงฆ์ และเจ้าฟ้าอภัยพร กรมขุนพรพินิต เสด็จมาคตพระเมรุแห่งถวญรตนา เมื่อได้กัณฑ์แล้วก็ได้ถวายคตเป็นมหาดเล็กในกรมขุนพรพินิตพระองค์นั้น ครั้นพระชนม์ได้ ๒๒ พรรษา พระราชบิดาก็ได้จัดให้ทรงผนวชจำพรรษาอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ในขณะนั้นพระเจ้าตากทรงผนวชอยู่ ณ วัดโกษาหวาด วันหนึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ เสด็จไปบิณฑบาต พบพระเจ้าตากซึ่งเสด็จมาบิณฑบาตคู่กัน ท่านก็หยุดยืนสนทนากันอยู่ ขณะ

นนมจันแก่ผู้หนึ่งเดินผ่านมา จันผู้หนึ่งหยุดมองดูพระพักตร์ท่านทั้งสองอยู่นานแล้ว
 หักเราะ และเดินห่างออกไปมีนัยนัยเกลียดกลัวมาของแต่หวัระอีก ตั้งนั้นหลาย
 ครั้งหลายครา จันพระเจ้าตากแปลกพระหฤทัยจึงทูลพระหัตถ์เรียกจันนั้นเข้ามา
 รับสั่งถามว่าหวัระด้วยเรื่องอะไร จันทูลตอบว่าเขาได้เห็นลักษณะท่านทั้งสองแปลก
 กว่าบุคคลทั้งหลาย พระเจ้าตากรับสั่งถามว่าเป็นหมอดูหรือไฉน จันนั้นกราบบังคมทูล
 จึ่งตรัสให้ท่านนายพระราชาของพระองค์ จันนั้นจับพระหัตถ์และถามบิเดื่อนวันพระ-
 ราชมงคล และถวายคำทำนายว่าพระองค์จะได้เป็นกษัตริย์ ครั้นพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าฯ มีรับสั่งให้ท่านนายพระองค์มา จันชวามันก็กราบทูลว่าพระองค์จะได้
 เป็นกษัตริย์จริง จันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงพระสรวล พลางรับสั่งว่า
 พระองค์สอนพระชนกกว่าพระเจ้าตากเพียงต้องบิเดื่อน จันเป็นกษัตริย์พร้อมกัน
 ะไรได้ หรือจะเป็นผู้ใดดวงขาวเดียดอกกระมัง แล้วทั้งสองพระองค์ก็เสด็จกลับไป

เมื่อถามจนแล้ว พระชนกได้ทรงตั้งชื่อสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ซึ่งขณะ
 นั้นทรงพระนามว่า นาค มีภูมิลำเนา ณ ตำบลอมพวา แขวงเมืองราชบุรี มาเป็น
 พระชายาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาตกสู่เงื้อม
 มือพม่าข้าศึกนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ เสด็จประทับอยู่ด้วย
 พระชายา ณ บ้านตำบลอมพวานน เป็นตำแหน่งหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ต่อ
 เมื่อกรมพระราชวังบวรฯ รัชกาลที่ ๓ ซึ่งเวลานั้นเป็นตำแหน่งนายผู้ตจันดา ทดบ
 ดหนพระมาออกไปเฝ้าพระเชษฐา ทูลความที่ตจันดาพลาจากไปคนละทิศละทาง
 ให้ทรงทราบ และทูลชวนไปอยู่ชดบุรีให้พันภัยพม่าซึ่งคงจะเที่ยวตรวจค้นตามบ้าน
 บวรเจอนที่หลบซ่อนพระองค์อยู่นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จึงมีรับสั่งแนะให้
 สมเด็จพระอนุชาเสด็จไปเสวยความภักดีด้วยพระเจ้าตาก ซึ่งกำลังต้องสู้รบศึกกับพม่า
 ภาพแห่งชาติอยู่ ส่วนพระองค์นั้นยังซัดด้วยพระชายาและพระพนางซึ่งประทับอยู่ด้วย

กำลังทรงพระครรภ์แก่ จะพาไปด้วยหรือทอดทิ้งเสียหาได้ไม่ ฝ่ายแต่พระขำมรงค์
 ดำดวงและดาบคร่ำทองเล่มหนึ่งไปถวายพระเจ้าตากเพื่อเป็นที่ระลึกถึงกันในยามยาก

เมื่อพระเจ้าตากเสด็จขึ้นดำรงราชสมบัติ ณ กรุงธนบุรีแล้ว นายสุตจินดา
 ซึ่งได้เลื่อนขึ้นเป็นพระมหามนตรีก็กราบบังคมทูลออกไปรับพระเชษฐาเข้ามาเข้ารับ
 ราชการด้วย ได้รับพระราชทานยศเป็นพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกชวา
 พระราชทานที่บ้านให้อยู่ได้วัดบางว่าใหญ่หรือวัดระฆังโฆสิตาราม เมื่อโปรดฯ ให้
 พระราชวรินทร์ผู้พี่ พระมหามนตรีผู้น้อง เป็นแม่ทัพยกไปปราบเมืองนครราชสีมา
 มัธยมชนะ ก็โปรดเกล้าฯ เลื่อนพระราชวรินทร์เป็นทนายอภัยภักดี และ
 พระมหามนตรีเป็นพระยาอนัสนิคราชา คราปราบเมืองสุวรรณภูมิ ตำแหน่งเจ้าพระยา-
 ยมราชว่างลง พระยาอนัสนิคราชาได้รับพระราชทานยศเป็นเจ้าพระยายมราชแทน
 เมื่อล้อมเมืองสุวรรณภูมิ เจ้าพระยาฝ่ายพลเรือนก็พาหน่อออกไปทางด่านพระยาอภัย-
 ภักดี ๆ ถูกกั้ว มีความผิดฐานละให้ข้าศึกหนี โทษถึงประหารชีวิต แต่ทรง
 พระกรุณาลดหย่อนโทษด้วยมีความชอบแต่หลังมามาก ส่วนเจ้าพระยายมราชก็ได้
 สุวรรณภูมิได้ครอบครองชะงัดมาก จึงโปรดฯ ให้เป็นเจ้าพระยาสุรสีห์พิศณุวาธิราชผู้
 ดำรงราชการเมืองพิษณุโลก และในปีเดียวกันนั้นเองก็โปรดเกล้าฯ เลื่อนพระยา-
 อภัยภักดีขึ้นเป็นเจ้าพระยายมราช

เมื่อพระเจ้าตากทรงพระราชดำริจะยกทัพใหญ่ไปกระทำสงครามปราบปราม
 กรุงกัมพูชานั่น พอดีตำแหน่งเจ้าพระยาจักรีว่างลง จึงโปรดเกล้าฯ เลื่อนเจ้าพระยา-
 ยมราชเป็นเจ้าพระยาจักรี อัครมหาเสนาบดี ที่สมุหนายก ให้ถ้อยอาญาสิทธิ์เป็น
 แม่ทัพใหญ่ยกไปปราบเขมรมัธยมชนะ พระราชทานบำเหน็จรางวัลเป็นอันมาก

ครั้นพระมามาได้เข้างใหม่ และแต่งตั้งให้พระยาจำบ้านกับพระยาภาณุวงศ์ เจ้า

นครดำป้างเป็นแม่ทัพนายกรมารบ ทพไทยซึ่งยกไปจะตีเอาเชียงใหม่กับคนนั้น
พระเจ้าตากโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพ เจ้าพระยาสุรสีห์เป็นปีกขวา
เจ้าพระยาอรรคมุขเป็นปีกซ้าย พระองค์เองเป็นทัพหลวงยกไปรบพระมหารัชมังคลา
เมืองเชียงใหม่ พอเจ้าพระยาจักรีแม่ทัพนายกรมารบไปถึงแม่น้ำเมืองเชียงใหม่ ประทะ
ทัพลาว ยังมีทหารรบพุ่งกัน พระยาจำปาศักดิ์กับพระยาตากวตะซึ่งเป็นทัพหน้าของพระมหารัชมังคลา
เข้ามาหาเจ้าพระยาจักรี ขอต่อความภักดีต่อเจ้าพระยาจักรี นับเป็นการมหัศจรรย์ยิ่ง
นัก การสงครามครั้งนี้ ฝ่ายไทยมีชัยชนะ ได้เชียงใหม่กับมาเป็นของไทย

ครั้งหนึ่งพระเจ้าองค์เอกให้เสนาบดีฝ่ายพระมหารัชมังคลา ออแซ่หุ่อกเป็นแม่ทัพหลวง
ยกพลมารบไทยที่เมืองพิษณุโลก รบกับไทยมาหลายพัก ผลัดแพ้ผลัดชนะกัน
อยู่เนืองๆ วันหนึ่งออแซ่หุ่อกให้ล่ำนถามไทยว่า รุ่งขึ้นใครขอหยุดรบและขอตัว
เจ้าพระยาจักรีตั้งครั้งหนึ่งว่ารบถึงวันอย่างไร จึงแจ้งศึกกัน ฝ่ายไทยก็รับว่า
จะออกไปให้พระมหารัชมังคลา ครั้นรุ่งขึ้นเจ้าพระยาจักรีก็ออกไปยื่นม้าให้ออแซ่หุ่อกตัว
ออแซ่หุ่อกขอทราบอายุ ไทยตอบว่า ๓๐ ปีเศษ แล้วเจ้าพระยาจักรีถามอายุออแซ่
หุ่อกบ้างก็ตอบว่าอายุ ๗๒ ปี ออแซ่หุ่อกพิจารณาถึงลักษณะเจ้าพระยาจักรีแล้ว
ก็กล่าวสรรเสริญว่ามั่งง่า มีมือเข้มแข็งแต่ยังเยาว์ สามารถต่อสู้คนซึ่งเป็นผู้เฒ่า
ชำนานญักได้ ขอให้รักษาคำไว้ให้ดี ภายหน้าจะได้เป็นกษัตริย์ไทย แล้วกล่าว
นัดว่าให้รักษามือเมืองพิษณุโลกให้มั่นคง ตนจะเข้าโจมตี แล้วออแซ่หุ่อกก็ให้หน้า
ของกำนันมาให้เจ้าพระยาจักรีด้วยไม้ครกจตี ที่ลำคอก็คือ เครื่องมาทของคำดำรับ
หนึ่ง

ครั้งหนึ่งโปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์เป็นแม่ทัพยกไปปราบ
เมืองจันทบุรี มีชัยชนะเป็นทัพพระราชาหลายถึงพระราชนันทาตำแหน่งยศให้เจ้า
พระยาจักรีเป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก พิกุลมहिมา ทูตนครวาระอาเศ

นเรศวรราชสุริยวงศ์ องค์อัครบาท มุติกากร บวรรัตนปรีณายก เอกอรรคมหา-
เดชาบดี ถ้อยอาญาสิทธิชนไปค้เมืองเวียงจันทน์ แล้วอัญเชิญพระพุทธปฏิมากร
แก้วมรกตลงมากวายเป็นทรงพระโสมนัสพระราชทานตั้งวางทองคำประดับเนาวรัตน์
ด้วยหนึ่งเป็นรางวัล

อนึ่ง ในปลายรัชสมัยพระเจ้าตาก เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้เป็นแม่ทัพยกไป
ปราบเขมรนั้น ก่อนเคลื่อนทัพได้พระราชทานฉลองพระองค์เครื่องต้น ซึ่งถอดจาก
พระองค์ท่านได้นั้นเป็นรางวัล ทรงนุกเป็นบุพพณมิตตด้วยเหตุที่พระองค์กลับมาครอง
จะได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงบังเอิญให้ได้ทรงฉลองพระองค์ด้วยพระยา-
มหากษัตริย์เบนมหาเมฆคด ฉะนั้น ครั้นเมื่อเสด็จกลับมาสู่กรุงธนบุรีเพื่อทรงรับจาก
กรุงนั้น เกิดคุณนิมิตต์เป็นมหัศจรรย์ปรากฏแก่คนทั้งมวล ณ ที่นั้น ให้ประจักษ์ถึง
พระบารมีที่จะได้เสวยฉัตร เทพเจ้าจึงบันดาลให้มีรัศมีโชติช่วง แผ่จากพระกาย
โดยรอบประมาณ ๖ ศอก ประดุจปริมณฑลพระจันทร์ทรงกลด ฉะนั้น เมื่อมุ-
ษมนตรีพร้อมกันทูลเชิญเสด็จขึ้นปราบดาภิเษกเถลิงถวัลยราชสมบัติ ประดิษฐาน
พระบรมราชจักรวงศ์ ณ วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ นั้น พระบาทสมเด็จพระ-
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์มีพระชนมพรรษาได้ ๕๕ ปี กับ ๒ เดือน และเมื่อเสด็จดำรง
ศิริรัตนราชวโรดมให้ศักรยาริบัติด้วยแล้วไซ้ ก็ได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานคร
อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา เป็นบรมราชธานี โดยทรงถือเอามหาเมฆคดนาม
สืบเนื่องมาจากพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ซึ่งได้ทรงอัญเชิญขึ้นประดิษฐานเป็น
มิ่งขวัญและหลัดกษัยแห่งพระราชอาณาจักรสืบชนันนร.

ลัทธิธรรมวินัย

จาก "สามกรุง" พระนิพนธ์พระราชวรพงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

(คัดจากพระประวัติและพระนิพนธ์)*

๑ สรรวสวรค์ชั้นกวีจรรตน์
พริ้งไพเราะเสนาะกรณวันฉนา

๑ อิมอารมณ์ชมสถานวิมานมาศ
รศมีมีเสียงเพียงดนตรี

๑ ระเมียรไม้ใบโบกสุโนคเกาะ
โผด้นนั้นผันตนไปด้นโน้น
เสียงนกร้องคล้อยคำลำน่าขับ
โปรยประทีนกลิ่นผลาสราลย์

๑ บังคมคัตถ์อุชฎีทวิเทพ
ณ ภูพานในสวรค์ชั้นกวี
ไม่มีเวลาวยในภายน่า
เชิญสดับรับรสบทลอบอง

ผ่องประกายพลอยขาวพราวเวหา
สมสมญาแห่งสวรค์ชั้นกวี ฯ

อันโอภาสแผ่ผายพรายรังสี
ประทับที่มรสสะจังหวะโยน

สุดเสนาะเสียงนกซึ่งผกโผน
จังหวะโจนส่งจับรับกันไป
ดุริยศัพท์สำนึกเมื่อพฤกษ์ไหว
เป็นกลิ่นในเวหาสหายาดี ฯ

ซึ่งสุขเสพย์สำราญมาณศรี
แลกพนนี้ในถ้อยที่ร้อยกรอง
เนาในฟ้าในดินทั้งถิ่นสอง
ซึ่งข้าปองสดุดีกวีเอย ฯ

* พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงพระศพ เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๕๑

โลซานในวันอิกลูทิน ๒๔๙๑

องค์

(ผู้สื่อสารพิเศษของวงวรรณคดีประจำสวิสเซอร์แลนด์)

อากาศที่โลซานในเดือนมีนาคมเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่แรกทำท่าจะร้อน
ครันแฉะลมหนาวก็พัดมาอีก เริ่มพัดมาตั้งแต่วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ อันเป็นเวลา
พัดเร็วครันดวงจันทร์จาง และพันธุชาติชาย ชวนหวน เดินทางมาถึง ลมพัดแรงจัด
และพัดอยู่เช่นนั้นราวอาทิตย์หนึ่ง ทำให้อุณหภูมิลดลงเรื่อยๆ จนถึง -๘°ซ. แล้ว
อากาศหนาวก็หนาวอยู่เช่นนั้นราวสองอาทิตย์ จึงเริ่มร้อนใหม่ หลังจากที่คุณหลวง
สุรณรงค์และพันธุชาติชายมาถึงได้ดีอาทิตย์หนึ่งแล้ว พันธุหม่อมเจ้าทศนาคร
พันธุหม่อมเจ้าวิชิตชนก และร้อยเอกอนันต์ พิบูลสงคราม ก็เดินทางมาถึง คณะ
ทูตทหารได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทราบว่าได้ทราบ บังคมทูล ถวาย รายงาน
เกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองของเราในขณะนี้ด้วย

อนึ่งในคืนที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ดันเกล้าฯ โปรดให้จัดงานฉลองคืน
พระตำหนัก เนื่องในโอกาสที่ครบ ๒๕ ปีในเดือนกุมภาพันธ์ โอกาสเช่นนี้จะมีได้
เพียงสิบสองครั้งเท่านั้น งานอันนี้รู้สึกว้ากครันมากจน เพราะมีผู้มาร่วมงานมาก
จนเกินไป โดยเฉพาะก็คณะทูตทหารที่ไปจากเมืองไทย นอกจากคณะทูตคณะนี้
แล้วยังมีผู้คนเคยอื่นๆ อีก รวมประมาณ ๓๐ คนด้วยกัน

ดนตรีที่แต่งในคืนนี้ คุณบรรพต พานิชกุลผล เป็นผู้ควบคุม นอกจากคน-
ตรีอื่นๆ ที่เคยเล่นรวมทั้งดันเกล้าฯ ด้วยแล้ว ก็มีพันธุ ชาติชาย เข้ามา
ร่วมวงด้วย เล่นขับเพลงซึก งานค่ำนั้นหมกมัว เค้นรำ รำวง เค้นรำแบบชาว
บอย และมีกาบออกตลอดเคอร์เช่นคราวที่แล้ว นอกจากนกมการแข่งขันเต็นรำ กับ
ผดมะนาว มะนาวที่ใช้ในการนี้มะนาวฝรั่ง ผดโตขนาดมีเขี้ยวหวานขนาดเขี้ยว

ของเรา วิชเฒ่าคือให้คู่เต็นรำทุก ๆ คู่ มะนาวลูกหนึ่งอยู่ระหว่างหน้าฉาก ในตอนแรก ๆ มีคนเข้าแข่งชนหลายคู่ แต่เดี๋ยวเมอมะนาวตกก็ต้องออกไป จนเหลือเพียงสามคู่เท่านั้นที่คงประคองมะนาวของตนอยู่ได้ตลอดเวลา ตั้งนั้นเพื่อจะให้เห็นความสามารถของคู่เต็นรำประคองเอง ลูกมะนาวนั้นได้เก่งที่สุด คณะกรรมการจึงมอบมะนาวเพิ่มให้อีกคนละลูก และให้หนีบไว้ระหว่างหัวเข่าของทุก ๆ คน ถึงกระนั้นก็ยังไมถึงแพ่งชนะกันออก กรรมการจึงหาวิธีใหม่ โดยจัดหามะนาวให้อีกคู่ละใบ วางไว้ให้คู่เต็นรำทั้งสามคู่เต็นไปหยิบ และให้ฝ่ายชายเป็นผู้หยิบ ด้วยวิธีนี้ทำให้คู่หนึ่งต้องออกไปเพราะมะนาวที่หัวเข่าของฝ่ายหญิงหลุด คู่เต็นรำจึงเหลือออกสองคู่ ต้องแข่งขันกันจนสุดความสามารถ ต้องครั้งแรกหยิบได้พร้อมกัน แต่เพื่อจะให้คู่เก่งจริงได้รับรางวัล กรรมการจึงจัดให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้หยิบบ้าง คราวนั้นจึงมีการแพ้ชนะขึ้น โดยคุณส้มเช้ง พหิทธานุกร กับคุณแก้วขวัญ วิษโรทัย เป็นคู่ชนะเลิศ

ส่วนการออกสังเกตตลอดเตอรัศวรานั้น มีรางวัลมากกว่าครั้งใด ๆ มา คุณหลวงสุพรรณวงศ์เป็นผู้หยิบเบอร์ พระพันางเป็นผู้แจกรางวัล เนื่องจากมีรางวัลมากนั่นเอง ผู้ที่มาในงานส่วนมากจึงได้รับรางวัลเกือบทั่วถึงกัน งานยุติลงราวสี่นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น และครึกครื้นพอสมควร คณะทูตทหารต้นก้นมาก และในรุ่งเช้าวันนั้นก็เดินทางไปยังกรุงปารีส และขณะนั้นทราบว่า ได้เดินทางไปถึงประเทศอังกฤษแล้ว นอกจากพันตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเดินทางกลับมาพักผ่อนที่ตัวอีก

เวลานั้นอากาศเริ่มร้อน ย่างเข้าฤดูใบไม้ผลิแล้ว ดอกไม้หลายชนิดบานสะพรั่งทั่วไป มีพรมโรส ไวโอเล็ต และพาสเทลต่าง ๆ ชาวเจ้าได้มีโอกาสเข้าเฝ้าขึ้นเกล้าฯ และสมเด็จพระราชชนนีฯ กำลังทรงเก็บดอกไม้ยิบบริเวณพระตำหนัก คราวนี้ "เห็นดอกไม้บานเช่นนี้แล้ว รู้สึกดีใจมาก" เทาถึงเกิดคิด รู้สึกว่าทรงมีพระอนามย์สมบูรณ์ เวลานี้ก็เสด็จขึ้นไปประทับที่ดาไวต์แล้วตั้งแต่วันที่ ๑๒ มีนาคมนั้นทราบว่า ดันเกล้าฯ จะเสด็จพระราชดำเนินตามไปภายหลังในวันที่ ๑๔ เดือนเดียวกัน

หนึ่งชั่วโมงกับซอมเมอเซทมอซัม

“มณิรัตน์”

(เก็บจากการสนทนาระหว่าง ซอมเมอเซทมอซัม กับ ชีริล คอนนอลลี บรรณาธิการหนังสือพิมพ์อีโรรัน การสนทนากันนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาเบื้องหลังนวนิยายเรื่องใหม่ที่สุคของมอซัมเป็นส่วนใหญ่).

มอซัมเป็นนักเขียนสำคัญคนสุดท้ายที่กาดังหาได้ง่ายๆ ด้วยการเขียนหนังสืออย่างเดียวเป็นเวลากว่า ๕๐ ปีแล้ว การเขียนของมอซัมเป็นการเขียนเรื่องจริงๆ ไม่ใช่ทำเป็นทำนองหรือเขียนเพื่ออ่านกระจายเสียง หรือเขียนชั่วคราวยามว่างเหมือนเขาทำงานอื่นเช่นงานของรัฐบาล เป็นต้น มอซัมเขียนหนังสือหากินมาจนเคยจนอายุได้ ๗๒ ปีแล้ว ก็ยังคงต้องใจ กระปรี้กระเปร่า และทำงานได้อย่างเหนียวแน่นโดยไม่ท้อว่าจะอ่อนเปลี้ยลงไปอย่างหนึ่งอย่างใดเลย นิสัยของมอซัมเป็นคนเปิดเผยรู้สึกอย่างไรก็พูดไปอย่างนั้น เพราะไม่เห็นมีความจำเป็นในการที่จะต้องพูดให้ถูกใจมหาชนทั่วไปโดยสมัครใจ ผิดกับคนใหญ่คนโตบางคน มอซัมไม่เคยดื่มค็อกเทลหรือวางท่า น่าเกลียดที่มอซัมพูดแสดงให้เห็นชัดว่าเขาเป็นคนฉลาดและเมตตากรุณาเวลาอยู่ในห้องที่มีคนมาก ๆ มอซัมมักชอบตั้งคำถามและพินิจพิเคราะห์ที่ทุกคนทุกคนด้วยความสนใจโดยที่ผู้นั้นอาจไม่ทันสังเกตเห็นเขา

เมื่อสงครามโลกคราวแรกมอซัมทำงานอยู่ในกรมตำรวจระดับ ได้เขียนเรื่องที่น่าสนใจของแฉะนำอ่านหนังสือเรื่องหนึ่งชื่อ “Ashenden” และในสงครามครั้งหลังมอซัมไปอยู่ในอเมริกาได้ใช้เวลาไปในการส่งเสริมสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับอเมริกาอย่างเต็มความสามารถ เรื่องสำคัญที่ได้แต่งขึ้นในระยะหลังนี้ให้ชื่อว่า

"The Razor's Edge" ซึ่งไดพิมพ์ขึ้นขายเป็นจำนวนถึงสามล้านเล่ม ชาวอเมริกัน
ก็ชอบชมเป็นเล่มอนเอกอรรราชทูตผู้มาหาจาเวญต์มพนชไมครระหว่างประเทศ
ทั้งสองน เมื่อมีผู้ถามว่าเขามักมีความรู้ถึงบางใหม่ว่าหนังสือที่เขาเขียนนั้นมหิทาที่จะ
ชวดเซลงไปบ้าง เพราะเกี่ยวกับลัทธิคำสอนา มอสม์ตอบว่า รู้จักเป็นอย่างดีเพราะได้
รับจดหมายจากผู้อ่านเป็นจำนวนมากซึ่งแจ้งแจ้งเหตุว่าชาวอเมริกันไม่มีความพอใจ
ในปรัชญาแห่งชีวิตของเขา อำนาจเงินและความดำริ่ใจไม่ได้ให้ผลเพียงพอดังที่
หวังไว้ มอสม์อธิบายว่า "คำสอนาพราหมณ์ที่บริสุทธิ์และปรัชญาที่ลึกลับคัมภีร์ของ
รามกฤษณานำมาเผยแผ่ให้ช่วยให้เกิดความรู้ว่าลัทธิเจทานตะนั้นก็ได้สืบมาจากที่มา
อันเดียวกันด้วย "

มอสม์ว่า ความรักอันก่อกองคำสอนาที่รามกฤษณาได้ตั้งมาเพื่อแผ่คำสอนา
ในอเมริกา จึงเป็นเล่มอนผู้มาทศอยคิดใจคน เช่นเดียวกับที่ Aldous Huxley และ
Gerald Heard เคยเป็น คือคนหนึ่งในทางคณธุระ อีกคนหนึ่งในทางวิปัสสนาธุระ
คนทั้งสองนชนชนแ่งมากแต่อดทนต่ออวตปฏิบัติเป็นอย่างดี ฉะนั้นมอสม์จึงไม่
เห็นความสำคัญของผู้ว่านัก Heard เป็นเพื่อนเก่าของมอสม์ซึ่งดำเนินชีวิตอยู่ด้วย
การทรมานกายอย่างยังยวด มอสม์ไม่เคยเห็นเขาก็ทำอะไรนอกจากขนมปังบั้งแห่ง ๆ
กับน้ำชาเท่านั้น และเขาก็ไม่เคยบอกจะถาม Heard ว่าการททาเช่นนั้นเป็นอช
ทรมานกายให้ชบสมลงหรือเพื่อจะช่วยให้เครื่องย่อยอาหารทำงานน้อยลงอย่างใด
กันแน่ เมื่อมีผู้ถามว่ามอสม์เชื่ออย่างไรในเรื่องการเปิดย่นร่างของวิญญาณตาม
คำสอนาพราหมณ์และคำสอนาพุทธ เขาตอบว่าคำสอนาพุทธเป็นเพียงความคิดเห็นส่วน
หนึ่งที่แตกแขนงออกมาจากคำสอนาพราหมณ์ อย่างหนึ่งก่อนไปทางลัทธิคำสัครแต่อีก
อย่างหนึ่งตรงกันข้าม คือไม่มั่งดังหตอเจยงนาใจเจยเจย ว่ากันไปแค่นั้นแหละ ๆ ของ
คำสอนาเท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงระมัดระวังมาก ไม่ค่อยยอมเอ่ยถึงเรื่องวิญญาณเลย

พระนิพพานของพระองค์จึงเป็นเพียงการหลุดพ้นจากความรู้สึกทั้งมวลเท่านั้น ส่วน
ความอึดอัดหรือรักชอบในลักษณะการเปลี่ยนแปลงของวิญญาณตามคำสั่งาพรานั้น แต่
ก็ไม่ถึงกับเลื่อมใสทีเดียว จริงอยู่ผมยอมรับว่าแนวปฏิบัติทางคำสั่งาพรานั้น
ดึงดูดความเลื่อมใสของคนได้ดีกว่าคำสั่งาอื่น ๆ แม้แต่คริสต์ศาสนาก็ยังล้มเหลว
และลบอารมณ์คนดีของพราหมณ์ไม่ได้

อย่างไรก็ตามผมยังไม่เคยคิดจะเปลี่ยนคำสั่งาเดิมเลย เขาบอกว่าถ้าเด็ก
เป็นนักเขียนอาชีพวันใด เขาก็จะหันมาเขียนเรื่องความคัดค้านลัทธิเวทมนตร์ ใน
ข้อที่ทำการรอดอ้างว่าคำสั่งาพราหมณ์นั้นดีเสียทุกอย่าง ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงแล้ว
เหตุใดจึงไม่รับสังฆาโลกอันดีปรกโสมมทุกถวนให้บริสุทธิ์สะอาดเสียโดยเร็วเล่า
ผมจึงกล่าวตอบไปว่า โลกอาจเป็นมายาในทัศนะของคนทั่วไปที่จิตใจจะ
ปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ แต่สำหรับตัวเขาเองเมื่อแยกออกจากคณะของ Heard และ
Huxley แล้วจึงได้รู้สึกว่าโลกยังเป็นที่น่าอึดอัดมากทีเดียว ทั้ง ๆ ที่มนุษย์ยังคงผจญ
กับมรณกรรม โรคพยาธิ และความวิโยคอยู่ สิ่งที่น่าประหลาดใจให้ชีวิตขึ้นก็ยังไม่มี
น้อยเลย ฉะนั้นผมจึงไม่ยอมเห็นคล้อยตามความคิดของ Heard และ Huxley ที่
กล่าวไว้ว่าเขาต้องคนมีความผิดพลาดอย่างมากทีเดียวเขาไปหลงชอบในความไม่จริง
ยังเช่นคงแต่แรก

คู่สนทนาของผมพยายามซักไซ้จะเอาความจริงให้ได้ในคำพูดของเขาที่ว่า
จะหยุดเป็นนักเขียนอาชีพ ผมตอบว่าการเขียนเรื่องความฝันไม่อยู่ในเกณฑ์เป็น
งานอาชีพ (หาเงินได้) เขายังมีหนังสือที่จะเขียนออกอีก ๒ เล่ม เป็นชนิดรวม
เรื่องสั้นชุดสุดท้ายเล่มหนึ่ง และนวนิยายเกี่ยวกับประเทศสเปนในรัชสมัยพระเจ้า
ฟีลิปที่ ๓ เป็นเรื่องทำนองคิดฝันมากกว่าอิงประวัติศาสตร์อีกเล่มหนึ่ง ต่อจากนั้น
ผมก็จะหยุดเขียนแล้วรวบรวมพิมพ์บันทึกเก่า ๆ ที่เขาเขียนไว้ตั้งแต่อายุได้ ๑๗ ปี

ผู้ถามคิดว่ามอซั่มคงจะทำจดหมายเหตุไฉน เพราะตั้งแต่สงครามครั้งแรก มาแล้วมอซั่มได้เดินทางไปทางตะวันออกไกลและพบที่หมายถูกใจที่นั่น เท่ากับว่า มอซั่มได้เป็นผู้ไขกุญแจอันเหมาะดอกแรกนำเอานิยายดัดแปลงต่าง ๆ ของตะวันออกไกล ออกมาสู่สายตาโลก ได้ทำให้โลกรู้ว่ามอซั่มเป็นนักเขียนที่ดกซึ่งผู้หนึ่ง ครั้นแล้ว ในที่สุดแห่งการตั้งปัญหาแก่มอซั่ม ซีริด คอนนอตต์ก็ได้ขอรับรองให้เขาให้คำแนะนำ แก่นักเขียนใหม่ ๆ หลังสงครามครั้งที่สองนี้ โดยให้แนะนำที่เหมาะใหม่ ๆ สำหรับ จะสร้างชื่อเสียงให้นักเขียนซึ่งประภคจะดำเนินรอยตามเขาบ้าง

มอซั่มกล่าวว่าไม่อยากให้เรียกบันทึกนั้นว่าจดหมายเหตุ เพราะเขาเขียนเรื่อย เปื่อยไปตามอารมณ์มากกว่า สำหรับสถานที่นักเขียนควรไปแสวงหาเพื่อให้เกิด ทำนองแปลก ๆ แก่ท้องเรื่องแล้วควรไปยังตะวันออกไกล เพราะแถบนั้นเปรียบเสมือน เหมืองแร่ที่ยังไม่มีคนมาสำรวจ ทางอาฟริกาใต้ก็เช่นเดียวกัน มอซั่มว่าผู้ที่ควรเป็น นักเขียนจำเป็นจะต้องรู้จักโลกแห่งตัวเองด้วย ซึ่งไม่ใช่ของง่ายนัก การคมนาคม เที่ยวนรวดเร็วขึ้นมา จากตอนตอนไปถึงคโปรกินเวตาเพียง ๓ วันเท่านั้น มหา- สัมพรแปซิฟิกก็ก่อทะเลสาบของชาวอเมริกันดี ๆ นี้เอง บรรดาหมู่เกาะทะเลใต้ก็มัก เข้าใจว่าหมายเพียงแค่อายุติและสามวันเท่านั้น เพราะฉะนั้นมอซั่มจึงแนะนำให้เขียน รุ่นใหม่มองท่าเดียวให้ไกลออกไปกว่านั้นอีก เช่นตามหมู่เกาะรอบออสเตรเลียหรือหมู่ เกาะมะดากัสการ์ เป็นต้น ในระหว่างสงครามออกไปไหนไกล ๆ ไม่ได้ ต้องอยู่จำเจ ภายในเขตจำกัดเป็นเวตาแรมปี ฉะนั้นหมดสงครามแล้วก็มีอิสระไปไหนได้ ตามชอบใจ นิสัยใจคอก็พลอยเปลี่ยนแปลงและเจริญขึ้นด้วย ในเวตาเช่นนี้แหละ พวกนักเขียนก็จะคิดหาโครงจากเรื่องสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ได้ไม่ยาก ประเทศอินเดีย ออกจะเป็นเยี่ยมกว่าเพื่อนในทางนี้ แต่พวกนักเขียนควรจะไปประเทศอินเดียทาง ภาคใต้ซึ่งชาวพื้นเมืองไม่อยู่ภายใต้บังคับของอังกฤษ มอซั่มเดาว่าเวตาไปประเทศ

อินเดียเขาพยายามหักล้างชาวอังกฤษอย่างที่สุด ได้มีจดหมายถึงมหाराชาและ
 เหล่านักปราชญ์ราชบัณฑิตประจำราชสำนักแล้วรู้สึกได้คิดว่าเมื่อคนเหล่านั้นรู้ความ
 จริงว่าเรามีได้ตั้งใจจะมาขายอะไร ก็ได้แสดงความอ่อนน้อมและปรารถนาดีด้วย
 อย่างที่มอซิมไม่เคยพบจากที่ไหนเลย ถึงชาวอังกฤษเองก็เคยยอมรับแล้วว่าชาว
 อินเดียส่วนมากฉลาดหลักแหลมและมีเงินที่ไม่น้อยหน้าชาติอารยะอื่น ๆ

เวดาน Huxley กลับไปเป็นศาสตราจารย์ในทางเปรียบเทียบคำสอนอยู่ที่
 มหาวิทยาลัยกอดกัตตา เมื่อสงครามครั้งที่ ๒ ได้สงบลงแล้ว มอซิมก็คิดจะไปอินเดีย
 อีกเหมือนกัน ถ้าไม่มีผู้เตือนไว้เสียก่อนว่าเขาจะเอาชีวิตไปทิ้งเสียทันทีด้วยโรคใช้
 จิบสัน แต่มอซิมกลับนึกในใจว่า สมมุติบทกวีของเขาจะได้จบบริบูรณ์เสีย

คู่สนทนาของมอซิมคงตั้งปัญหาถามมอซิมต่อไปอีกว่า เขาไม่มีความเห็น
 เกี่ยวกับทางตะวันตกเช่นรัสเซียฝรั่งเศสและอเมริกาบ้างเลยหรือ เขาเคยคิดจิตใจ
 ที่จะฝังรกรากอยู่ในอเมริกาแล้วโอนสัญชาติเป็นชาวอเมริกันบ้างหรือเปล่า มอซิม
 ตอบว่าเขามองอนาคตแต่ในแง่ที่ต่ำเท่านั้น และไม่เชื่อว่าจะเกิดมหาสงครามครั้งที่ ๓
 อีก มอซิมแน่ใจว่าประเทศรัสเซียก็คงอ่อนใจและหวาดกลัวสงครามเต็มที่แล้ว
 แต่สำหรับอเมริกาเขายังห่วงใยอยู่บ้างเพราะยังมีนายพลอเมริกันอีกหลายคน ที่คิดว่า
 ควรจะฉวยโอกาสโจมตีรัสเซียเสียก่อนในเวลาที่ยังอ่อนกำลังอยู่ ความคิดเช่นนั้นไม่ใช่
 ของหน้าประตูด่านสำหรับนักธุรกิจเช่นชาวอเมริกันที่ต้องการครอบครองโลก อเมริกา
 เปรียบเหมือนคนชั่วญ้อ่อน ฉะนั้นพอเส้นประดำที่เสียเมื่อใดก็ต้องปล่อยกระสุนบน
 ออกมาเหมือนนั้น แต่อย่างไรก็ตามมอซิมชอบคนอเมริกันมากเพราะเห็นมีความคิดเห็น
 เป็นพิเศษอยู่หลายอย่าง ประเทศอเมริกาเขาก็ชอบเหมือนกันแต่ยังไม่ถึงกับจะไปฝัง
 รกรากอยู่ที่นั่นเลย เขาคิดถึงบ้านที่ Cap Ferrat ในประเทศอังกฤษ และคิดถึงยุโรป
 ด้วย แต่จะว่ามอซิมคิดถึงยุโรปอย่างเดียวก็น่าจะไม่เชิงเพราะเขาอาจจะไปสร้างบ้านอยู่

อย่างเป็นสุขได้ที่ปักกิ่งแถวตมยุโรปเดีย

สำหรับประเทศฝรั่งเศสมอซิมเห็นว่าดังที่น่าห่วงใยมากก็คือเรื่องเงินแฟรงค์
อย่างเดีย เราไม่เห็นรัฐบาลคอมมิวนิสต์เป็นของเดว เพราะคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส
ไม่เหมือนกับรัสเซีย ราษฎรที่รักชาติไม่ได้เห็นว่ากรรมกรฝรั่งเศสถูกกดขี่บีบคั้นมาก
มายเลย แม้ว่าสภาพและทำเลที่อยู่ของคนพวกนี้เป็นที่น่าตั้งเวชอยู่บ้าง มอซิมเล่า
ว่าเคยมีการสังหารครั้งหนึ่งทางใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงปารีส เรื่องของนาซัท ๒
ซิกซ์ เพื่อให้แยกใช้ไม่ให้ปะปนกันระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น

ส่วนประเทศอังกฤษ มอซิมกล่าวว่า ไม่ว่าเขาจะไปสารทิศใดจะต้องขอ
กลับมากลางประเทศอังกฤษให้บ่อยที่สุด เขานิยมมิดเดิ้ล เบวิน และเข้าใจในความ
ประสงค์ของเขาเป็นอย่างดีในการที่จะล้มเลิกไม่ให้มีหนังสือเดินทาง และวิชาเพื่อ
อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและนักธุรกิจทั่วไป

ท้ายที่สุดของการสนทนา มอซิมบอกว่าตั้งใจจะไปอยู่ที่บ้านนอกเมืองที่
Cap Ferrat และยังกล่าวชักชวนให้คู่สนทนาของเขาเตรียมเผชิญความตายไว้บ้างจน
กระทั่งความตาย เขาเองเป็นหมอม เพราะฉะนั้นยอมจะรู้จักความตายเป็นอย่างดี เขาเชื่อ
ว่าเขาจะมีความสุขต่อไปอีกนาน กระนั้นความตายก็เป็นสิ่งควรระวังมากเหมือนกัน
นคอกคอมมิวนิสต์แท้!

ขันติ

ขันเอ๋ยขันติ

ยามคนชั่วชั่วเข้าทำมาเย

ไม่ควรตอบขอบแก้มปรบปรนประโยชน์
เพื่อส่วนรวมร่วมกันก่องานต่อไป

สมาธิแน่วไว้ใจอย่าเขว

เขาเกรเราก็ออยู่แกล้งใจ

อย่าถือโทษโกรธพาลสันดานไพร่
สำเร็จได้คนข่มขมิ้นนิยมนอบ

“สุวิน”

อะไรหนอ ลัหายเอ๋ย

คนเดิม

หุเอ๋ยหุณ
หรือเลี้ยงนกเลี้ยงน้ำในตำรา
แต่เคยวนเบนไฉนไม่เหมือนเก่า
หรือเลี้ยงพฤษโยกตะมัตถมพัดใบ

ตาเขยตานัน
ถึงด้าวด้าวชาวต่างชาติร่างระทวย
ไม่เคยจ้องมองแต่แต่บดิน
หรือตนไม่น่าฟ้าดาวราย

จุมุกเขยจุมุกน
บุปผชาติด้าดประทีนกลั่นชวนดม
แต่เคยวนบอกไม่ถูกจุมุกเขย
แต่เคยได้ประทีนหอมเผ้าดมดม

ตนเขยตนน
ที่รตปรุจรงดาพาดำราญ
บัดเคยวนเหตุใดโยชีวหา
แม้ชาวคฤกเกิดอว้างให้กวางดิน

แต่ก่อนนนิพนเพลงบรรเลงชาน
ไม่เคยนึกเสนาเร้านานดักปานใด
เลี้ยงเพลงเรือนกรร็องหรือน้ำไหล
ช่างกระไรฟังเสนาเพราะนักรเอย

เคยมองสัตว์พธังไรไม่เห็นด้วย
หรือดอกไม้นรวยเมื่อดมชาย
เมื่อยามทมิฬของตะวันหรือจันทร์ฉาย
ถึงทงหลายงามชวนรันทาเอย

ถึงหม่นพินสุคนชาทว่าหอม
ไม่เคยย้อมยวสานพาดเบือชม
ช่างชอบเชยแต่กฤดาบเฝ้าอาบดม
เพื่อภริมัยฆานประด้าทประดาดเอย

เคยเสด็จสรรพโสภากระยาหาร
เพียงทงจางกึ่งยงเหตอเพราะเบอดน
จึงเสด็จสรรพโภชนาโอชาฉัน
ฉันก็กินอย่างสำราญเกิดยงจางเอย

กายเอ๋ยกายฉัน	เคยกลางวันร้อนรันทนไม่ไหว
รติกาสดะทันทนาอเปลวเปลวไป	ถึงฟุทหมอนแพรไหม่มั่นนอน
มาเคยวนกายฉันนาชนเหลื่อ	ไม่นึกเบือร้อนหนาวเหมือนคราวก่อน
ถึงแตกกลานาคางวันกลางดินดอน	ฉันก็นอนหลับสบายเย็นกายเอ๋ย
ใจเอ๋ยใจฉัน	เคยทุกวันเปลี่ยวเปล่าเฝ้าเหงาว่าง
ไม่เห็นมั่งดังนี้จะปลุกทรวง	พอสายัณห์ที่ตะวันดองเปลวหทัย
แต่เคยวนเหตุใดหัวใจเอ๋ย	ทุกวนคนชั้นเชยแต่ฝันใฝ่
ทงหลบคนระรื่นจิตคิดตรงใจ	แต่ภาพในความฝันจริงเชย
รู้เอ๋ยรู้ใหม่	ว่าอะไรมาอุปคตสัมผัสฉัน
จึงเปลี่ยนไปไม่เหมือนเคยเฉยพลัน	จงช่วยกันวิจารณ์อาการเป็น
โยหุดาจมูกฉอนทรายน	มาผัดผ่นปรวนแปรเดไม่เห็น
ไม่มีทุกข์สุขประหลาดปราศดำเคียด	หรือรักเร้นในวิญญาณบันดาลเอ๋ย.

มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ

ลงเอ๋ยลงเรือ	ไม่ช่วยเหลือเขาพายอย่าหมายเกล้ง
หย่อนบาทราน้ำทำเร็วแรง	เรือพลิกแพลงคว่ำแล้วมีเคล็ดตาย
ยามไทยรัฐนาวาฝ่าคับขัน	ควรช่วยกันร่วมแรงอย่าแห่งหน่าย
หลบแก่งคลื่นระดมหลบลมร้าย	สู่ที่หมายดีกว่าเอาเท้าเราเอ๋ย.

“สุวิน”

ก๊าะและเทวยานี

(เทวดากับทานพ ก็คือสุรพวกหนึ่ง ทำสงครามขับเคี่ยวกันบ่อยๆ เพื่อชิงกันเป็นเจ้าของโลกสาม เทวดาตายแต่สุรไม่ตายเพราะมีอาจารย์ คือ พระสุรหรือ อสูร หรือ กายี เป็นอุปัชฌาย์ มนต์คือขลุ่ยชีวิตพวกสุรที่ตายไปแล้ว แต่พระสุรก็ได้เป็นศัตรูกับเทวดาคับ บรรดาเทพเจ้าคิดจะเอาชนะพวกสุร จึงขอร้องให้จะลูกหลานโตของพระพญหัตถ์ช่วย โดยลงจากเทวโลกไปเรียนมนต์ขลุ่ยชีวิตจากพระสุรในป่าพญาวานอันเป็นที่อยู่ของพระสุร และสั่งห้ามจะไม่ให้รักนางเทวยานีลูกสาวของพระสุร เพราะกลัวจะเรียนวิชาไม่สำเร็จ— ส. ๗ อยุธา)

ล. ณ อยุธา

ถอดจาก Kacha and Devayani บทแทรกมหากาพย์ใน

The Fugitive Rabindranath Tagore.

ก๊าะหนุ่มลงมาจากเทวโลกเพื่อศึกษาเคล็ดลับของอมตภาพจากฤษีซึ่งเป็นครูของพวกอสูร เทวยานีลูกสาวของฤษีหลงรักก๊าะ

ก๊าะ: ถึงเวลาที่ข้าจะต้องจากนางไปแล้วนะ แม่เทวยานี ข้ารับใช้อยู่แทบเท้าบิดาของนางมานานแล้ว ฉันเห็นและเบียดเบียนตนการส่อนของท่านจะสิ้นสุดกันเสียที ขอนางจงเมตตาอนุญาตให้ข้ากลับคืนยังเทวโลกอันเป็นที่เกิดของข้าจากมาเถิด

เทวยานี: ก็สมควรความปรารถนาของท่านแล้วสิ ที่ได้มีชัยเหนือความรู้นั้นแล้วหาได้ยากยิ่ง และซึ่งเป็นสิ่งที่ทวยเทพเจ้าต่างก็พากันกระหาย แต่คิดเสียให้ดีกว่า ไม่มีสิ่งใดที่ท่านจะพึงปรารถนาต่อไปอีกกระหรือ?

ก๊าะ: ไม่มีแล้ว

เทวยานี: ไม่มีเลย! นักให้ซึ่งเข้าไปในหัวใจคือรัก ไม่มีความรักปรารถนาอันฉลาดซ่อนเร้นอยู่บ้างหรือ หรือกลัวว่าจะไปกระทบกระเทือนมันเข้า?

กณะ: สำหรับข้า คงอาทิตย์แห่งความดำริ่เต็มปรารถนาได้อุทัยขึ้นแล้ว และดาวทั้งหลายก็เปล่งแสงเพราะรัศมีแรงของระวี ข้าได้มีอำนาจกว่าใจซึ่งจิตยาอันประสิทธิ์ประสาทชีพแล้ว

เทวยานี: ถ้ากระนั้นท่านก็คงเป็นชีวิตหนึ่งซึ่งเด่นชัดอยู่ในบรรดาสิ่งทีพระผู้เป็นเจ้าสร้างสินะ อนิจจาเอ๋ย! นี่เป็นวาระแรกทว่าเพงจะเริ่มรู้ดีกว่าคนอื่นที่ลงไปในดินแดนอันต่างถิ่นของท่าน ข้าเป็นดังทรมานท่านแท้ ๆ แม้ว่าเราจะได้อำนาจสุดให้ท่านอย่างดั่งที่สุดก็ตาม

กณะ: อย่ากล่าวพ้อให้หมั่นจนจรมให้ขึ้นเกิด และปล่อยให้ข้าจากไป

เทวยานี: ยม! คุณกรท่านผู้เป็นสหาย ที่ไม่ใช่แค่คนธรรมดาชนพวอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของท่านคอกณะ ยมไม่ใช่เป็นดังคำคำหาญสำหรับภพ ซึ่งแต่ความกระหายที่อันกัดแทะส่วนลึกสุดของหัวใจเหมือนหนอนกัดกินดอกไม้ มีแต่ความปรารถนาที่ถูกละซ่อนเร้นดวงตา กระพือปีกโบกบินอยู่รอบ ๆ สิ่งอันพึงปรารถนามีแต่ความทรงจำซึ่งถอนใจใหญ่อย่างโง่เขลาไม่หยุดหย่อน เพราะใฝ่ค้นหาความดำราญใจที่อันครหานไปแล้ว

กณะ: เอ๊ะ! แม่เทวยานี บอกน้อยเกิดว่าข้าได้ทำอันใดให้เป็นที่ไม่พอใจนาง

เทวยานี: สำหรับท่านนั้นเป็นสิ่งที่ง่ายนักเถียวหรือ ที่จะจากไพร่พลฤษซึ่งเคยบำรุงบำเรอท่านด้วยร่มไม้และเพลงอันไพเราะมานานนี้ ท่านจะไม่รู้สึกเลยที่เดียวหรือว่าเสียงลมที่เคยพัดครวญอยู่ตามเงาเรียบระยับและใบไม้ร่วงที่ร่อนคว้างอยู่กลาง

อากาศ เหมือนกับคำแห่งความหวังซึ่งศูนย์สิ้นแว่นนเป็นอย่างไร ในขณะที่ท่าน
แต่ผู้เดียวเท่านั้นมียมอยู่กบรรมสปากทง ๆ ที่จากเราไปด้วย

ก๊าะ: บานยอมเป็นเล่มอนเมตตองของข้า เพราะข้าได้มาถือกำเนิด ณ ที่น
อกคกรทง ความรักของข้าคอบานจะไม่มวนเล่มคดลยเลย

เทวยานี: เมื่อท่านคือนผู้โคให้ไปกินหญ้าในท้องทุ่ง ไม่ไทรโน้นเคยโอบ
เออแผ้วเมงาให้ท่านเข้าไปพักผ่อนแซนซาซึ่งเมื่อยด้า ปกป้องท่านให้พ้นจากความ
รอนอนแรงกล้าของมัจฉนคิกกาด

ก๊าะ: ข้าขออ้อมค่านับท่านราชาแห่งไพรพฤกษ์ โปรดรำลึกถึงข้าในยาม
เมอมคัยยอนมานงอยู่ภายใต้ร่มไม้ของท่าน ถ้าขยายบทเรียนตอดด้าเนียงประดาน
เตียงหวดหวดของหมู่ผิง และเตียงเสียดด้าของใบไม้

เทวยานี: และโปรดอย่าลืมเจวมุคของเรา ซึ่งจวร้อนไหลโครกนนั้นคือสาย
ธารทบวรแดงเพลิงรัก

ก๊าะ: ข้าจะไม่ขอลืมด้านที่เพื่อนรักในยามยากจากถิ่นของชานซึ่งเปรียบ
ประดุจครุณผู้แข่งชยนแห่งคามชนบท มรอยยมและกังวานแผ้วของเพลงงาย ๆ
ปรากฏอยู่ตอดตเวดาทด้อชาวอนเป็นภาระไม่สิ้นสุด

เทวยานี: แค้นเนะ ท่านสหายข้าขอเตือนท่านสักหน่อยว่ายังมีมิตรอีกผู้
หนึ่งซึ่งความคิดของเขาพอใจงุ่นอยู่กับการจะช่วยให้ท่านลืมทุกขังวดอนเป็น ผลของ
การพดศพรากจากถิ่นของท่าน แต่กล้าว่าเร็วไม่

ก๊าะ: ความทรงจำของข้าซึ่งมีคือนางผูนนไซร์ คือภาคหนึ่งแห่งชีวิตของ
ชานนไทยว

เทวยานี: นกกังวณแรกเมื่อท่านมาสู่ถิ่น ยังร่างน้อยกะจอยรอยยังกว่าเด็ก
ยืนอยู่ตรงนั้นแหละ ใกล้กับรวสวนคอกไม้ ยมฉายอยู่ในดวงคา

ก็จะ: และข้าก็เห็นนางกำลังเก็บดอกไม้ แต่งกายด้วยเครื่องชาวสุวาทะ ยามรุ่งอรุณแต่งอรุณอันเรืองรอง ข้ายังร้องทักนางว่า “ช่วยทำให้ข้าพุ่มใจด้วยคำอนุญาตให้ช่วยนางเถิด”

เทวยานี: ข้าก็ถามท่านด้วยความประหลาดใจว่าท่านเป็นใคร ท่านตอบอย่างอ่อนโยนว่า เป็นลูกของพระพหูสัตว์ ซึ่งเป็นเทพเมฆประจำเทวด่านักของพระอินทร์ผู้เป็นเจ้า ท่านปรารถนาจะมาเล่าเรียนมนต์ดำสำหรับขับชีวิตคนตายจากบิตาของข้า

ก็จะ: ข้าก็หวั่นเสียดังจริง ๆ เกี่ยวกับว่า ท่านอาจารย์ผู้เป็นครูของเหล่าท่านพู่แข่งขันของเทพเจ้า จะปฏิเสธไม่ยอมรับข้าไว้เป็นศิษย์

เทวยานี: แต่พ่อก็ปฏิเสธข้าไม่ลง เมื่อข้าเขาเหตุผลของท่านเข้าจึงถอน เพราะพ่อข้ารักลูกสาวหนักหนา

ก็จะ: ท่านพญาราชทำดาบฆ่าถึงสามครั้ง และถึงสามครั้งนางได้ถอนใบไม้มาบูชาพินคนชีวิต ฉะนั้นแหละความกตัญญูจะไม่เสื่อมสลายไปจากดวงจิตต์ของข้าเป็นอันขาด

เทวยานี: ความกตัญญู! ดมเสียให้หมดเถิด ข้าจะไม่เสียใจเลยทีเดียว ท่านนึกได้แต่เพียงความอาวแทนดอกหรือ? ขอให้มันคืนยี่สิบกันเสียที หลังจากที่เด็กเรียนตอนกลางวันแล้ว ท่านกลางความเปล่าเปลี่ยวดวงใจในยามเย็น ผิดความรู้ดีเบิกบานอย่างประหลาดอันใด ยังหัวใจของท่านให้โหวดสะท้อน ก็พึงจำความเบิกบานสำราญใจนั้นไว้ แต่ขออย่าได้จดจำเจ้าความกตัญญูนั้นเลย และขณะที่มีใครคนหนึ่งผ่านกรายมาใกล้ ถ้าถึงงานแฉ่งของเพลงเข้าไปนอนอยู่ในค้ำรา หรือชายเสื้อของเขาเข้าไปโบกสะบัดระเวงว่าอยู่ในบทเรียน ก็จงจำเจ้าสองสิ่งนั้นไว้ นึกถึงมันเด่นในยามว่างบนสวรรค์ และก็จะนึกถึงเพราะความเมตตาอาวแทนแหละหรือ

ไม่นึกถึงความงามหรือความรัก หรือความ ?

ก๊าะ: มีอะไรบางอย่างที่หล่อจะพรรณนาได้ด้วยถ้อยคำ

เทวยานี: โอ ชาร์ลส์! ชาร์ลส์! ความรักของข้าได้หยั่งลึกดังคำลงไปในหัวใจของท่าน และทำให้ข้าหาญพอที่จะกล่าวถึงความระวิงระใจของท่านได้ทีเดียว อย่าทิ้งข้าไปเสียเลย จงอยู่ที่นั่นต่อไปเถิด ช้อเลี้ยงให้มีความสุขไม่ได้ดอกสหายเอ๋ย บัดนี้ท่านจะหนีข้าไปไม่ได้แล้ว เพราะความลับของท่านนั้นเป็นของข้าแล้ว

ก๊าะ: ไม่จริง ไม่จริงเลยทีเดียว แม่เทวยานี

เทวยานี: “ไม่จริง” อย่างไร? อย่ามาลองข้าเลย สายตาอันเพ่งชิงของความรัยยอมเป็นของเทพเจ้า วันแล้ววันเล่า จากท่าที่ท่านเหงงเงยศีรษะก้ม จากท่วงท่าเดื่องดังกึก จากอาการแฉ่งโกลโหลมีของของท่านกึก ความรัยยอมกล่าวภาษาของมันออกมา ประจุมหาสมุทรเปล่งวาจาออกทางคลื่นกระหน่ำ เพียงพริบตาเดียววันแหละ น้ำเลี้ยงของข้าอาจพาให้หัวใจของท่านสั่นสะท้านออกมาถึงเขนขา ทำไมนะข้าไม่เคยเห็นด้วยตาดอกหรือ? ชาร์ลส์ท่านดีพอหนะ เหตุฉะนี้แหละหนอท่านจะต้องตกเป็นเชลยของข้าตลอดไปแล้ว จอมเทพผู้วิเศษเห็นอเทพองค์ใด ๆ ในโลก-สวรรค์ของท่านก็ไม่สามารถหาหนีสายสัมพันธ์ให้พราวจากกันได้

ก๊าะ: เพื่อเหตุนี้หรือหรือแม่เทวยานีเอ๋ย ที่ข้าสู้บากบั่นทำงานหนัก หักใจจากบ้านช่อง และญาติวงศ์มาแรมปี?

เทวยานี: ก็ทำไมจะไม่ใช่เหตุนี้เล่า? วิทยาการเท่านั้นแหละหรือที่เป็นของประเสริฐเลิศล้ำ? แล้วก็ความรักเล่าค่าของมันค่าอยู่กะมัง? ว่าดีถวิลไว้ให้มัน กล่าวพอที่จะรับโดยเปิดเผยได้นะว่าหัวใจของสัตว์นั้นมีค่าเสมอเพียงคบะ ซึ่งบรรดาบุรุษต้องทนทรมาน เพื่อเห็นแก่อำนาจ แก้ววิชาและแก้อาตมสังขาร

กอะ: ข้าได้สัญญาไว้อย่างมั่นคงกับเทพเจ้าเสียแล้ว ว่าข้าจะต้องนำเอา
วิทยาแห่งอมตชีวิต^๕คนไปถวายเชษฐ^๕ทงหลาย

เทวยานี: แต่กักรหรือ ที่ท่านไม่มีสายตาไว้สำหรับสิ่งอื่น นอกไปกว่า
หนึ่งสิ่ง อกรหรือที่ท่านไม่เคยทงบทเรียนมาปรนปรีบชาข้าด้วยดอกไม้อกรหรือที่
ท่านไม่เคยนอนคอยโอกาสเพื่อจะมาสว่ชารคน้ำดื่มในเวลาดื่น ๆ? อะไรเล่าที่
พาท่านมานั่งในสนามหญ้าข้างกายข้า แล้วร้องเพลงที่ได้มาจากการชุมนุมของดวง
ดาว ขณะเมื่อความมืดค่อย ๆ โหม่นนำดวงดั่งฝั่งน้ำ เหมือนความรักโคกดังบซบคำ
ดังสู่ความเจ็บเหงาเศร้าใจ นเป็นด่อนหนึ่งแห่งแผนอบายอนร่ายกาจเช่นนหรือไร
ซึ่งเป็นทนิมกระทำกันในเมืองฟ้าของท่าน นแหละหรือเพื่อการก้าวเข้าใกล้หัวใจ
ของบิดาข้า และหลังจากดื่มความมั่งมาดปรารภนาแล้วก็จากไป ทั้งไว้แต่ความ
กตัญญูราคารน้อย คุจเงินตราค่าค่าค้อยที่โยนไว้ให้แก่ายประตุผู้ถูกหลอกดวง

กอะ: มีประโยชน์อันใดเล่าที่ใครจะรู้ความจริง แม่หญิงผู้หยังผยองเอ๋ย?
ถึงแม้ว่าข้าจะได้ก่อกรรมทำผิดไว้ เพราะรับใช้นางด้วยความรู้สึกผูกพันอันร้อนแรง
ซึ่งข้าเฝ้าเผ่งทะนุถนอมไว้ภายในอก ข้าก็ได้รับโทษทัณฑ์อันสาหัสเพื่อกรรมนั้นแล้ว
เวลาดนไม่ใช่เวลาที่จะมาตงบัญญัติวรกของชาเบนรึกเทหรือรึกดวงเพราะหน้าที่แห่ง
ชีวิตกำลังคอยช้อยเบองหน้า ดงแต่वनไปแม่หัวใจของข้าจะได้ห่อหุ้มเขาเปลว
เพลิงอันเรวร้อน ซึ่งกำลังพยายามจะตามเลียความว่างเปล่าภายในอยู่ก็ตาม ข้าก็จำ
ต้องกลับไปดั่งเมืองสวรรค์ซึ่งตราบแต่วระนไม่ใช่สวรรค์เสียแล้วสำหรับข้า ก่อน
หนาทจะมอดนางถึงความสัช ข้าก็ต้องนกกงว่า ตัวชานเป็นหนพระผู้เป็นเจ้าทงหลาย
ซึ่งสภาวะใหม่แห่งเทพเจ้า อันข้าพากเพียรเดาเรียนมาได้ด้วยความเห็น้อยยาก
อโหสิกรรมแก่ข้าเสียเถิด แม่เทวยานีเอ๋ย และขอให้แม่รู้ไว้ว่าความทุกข์ทรมาน

ของข้าได้เพิ่มขนเป็นทอคุณ เพราะความปวดชาที่ข้าได้ก่อให้เกิดแก่นางโดยมิได้
เจตนา

เทวยานี: อโหสิ! ท่านช่างกะไร ทำให้หัวใจของข้ามีแต่ความโกรธ จน
มันแข็งกระด้างและถูกช่วงโชติราคะประกายฟ้า แล้วท่านก็กลับไปสู่หน้าที่ความรุ่ง
เรืองสูงได้ ส่วนข้า^๕ ย่อมได้มีอะไรเหลืออยู่บ้างหรือ? ความทรงจำก็คอบรรจกณ
อันประกอบด้วยหนามหนา ความระอาชยหน้าซึ่งแผ่แผ่อยู่ในจิตก็ระกักกินราก
เหง้าแห่งชีวิตของข้า การที่ท่านมาย่อมอุปมาเหมือนคนเดินทาง พักนั่งอยู่ได้ร่มไม้ใน
ส่วนของข้าระหว่างเวลาตะวันร้อน และเพื่อฆ่าเวลาให้ลุล่วง ท่านก็ปลิดดอกไม้อ้อย
เป็นพวงมาลัยเล่น กาดะ^๕ เป็นเวลาที่ท่านจะจรจาก ท่านก็เด็ดกระชากสายร้อย ปลดอ
ดอกไม้น้อยๆ ให้ลุล่วงหล่นอยู่บนแผ่นตะของ! ข้าขอสาปเจ้าความรู้อันประเสริฐซึ่ง
ท่านได้ไป ขอตั้งนั้นไซ้^๕ จงเป็นเหมือนภาระหนักแบกไว้บนบ่า ถึงแม้ว่าผู้อื่นจะมี
ส่วนร่วมด้วยเท่าๆ กัน ก็คงอย่ามีวันเบาแรงได้ ขอให้ชีวิตของท่านจงอยู่ประดัง
พบรัก เหมือนดวงดาวอันอ้างว้างไร้โอกาสรู้จักกับความมืดเปล่าเปลี่ยวแห่งราตรี
กาตบริสุทธ์^๕ ษณะ

ปมด้อย

คนเอ๋ย คนที่
จะเสียหายใครนั้นฉันไม่ทุกข์
เขาจะรุดรุดไวกี้ให้ก้าว
คนเช่นนั้นดีแต่เห็นแก่ตัว

มัวแข่งดีแข่งเด่นเห็นสนุก
ผิดก็บุกเขาตะบันฉันไม่กลัว
ส่งเสียงฉาวฉานสั่นดานชั่ว
เขาเกลียดทั่วกลับว่าตัวกล้าเอ๋ย

“สุวิน”

หนังสือ “วิทยา”

หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์ทิกุล

มร. ยอห์น โคสต์ แห่งสำนักแถลงข่าวอังกฤษ (บี.ไอ.เอส.) ผู้ประพันธ์เรื่อง
ทางรถไฟสายมรณะ ที่ “วงวรรณคดี” ได้เก็บความมาลงไว้แล้วนั้น ได้เอามาแต่ง
หนังสือ “วิทยา” มาขึ้นจำหน่ายตามฉบับ และได้ชักชวนให้ออกความเห็น
เกี่ยวกับหนังสือบาง หนังสือวิทยาเป็นหนังสือพิมพ์ในเมืองอังกฤษ มีสำนักงานตั้ง
อยู่ที่กรุงลอนดอนที่ Norgeby House, Baker Street, W.1. Central Office
of Information, London. เป็นผู้พิมพ์จำหน่าย เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า
“KNOWLEDGE” หนังสือพิมพ์เป็นสองภาษา คือ ภาษาอังกฤษกับภาษาไทย
เนื้อเรื่องส่วนใหญ่พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ แต่เพื่อชักชวนให้คนไทยอ่านหนังสือ ทาง
กองบรรณาธิการได้ทำตั้งแปลความของเรื่องต่าง ๆ ไว้เป็นภาษาไทย เรื่องหนึ่ง ๆ ไม่
เกินหน้าหนึ่งของหนังสือนี้ ชาวเขาได้อ่านดูแล้วทึ่งตามเล่มเห็นว่า เป็นหนังสือที่เป็น
ประโยชน์สำหรับคนไทยอยู่ไม่น้อย ไม่สมควรที่จะปล่อยให้ผ่านไปโดยที่มิได้ตั้งข้อ
สังเกตไว้ใน “วงวรรณคดี” นี้ จึงได้เก็บความและทำบันทึกย่อ ๆ เกี่ยวกับหนังสือ
ทั้งตามเล่มนี้มายัง “วงวรรณคดี” เพื่อมาชักและผู้อ่าน “วงวรรณคดี” ผู้สนใจ
ในหนังสือจะได้ทราบถึงหนังสือที่มีประโยชน์นี้ไว้ กับขอขอบคุณ มร. ยอห์น โคสต์
ผู้จัดทำบทความนี้ด้วย

หนังสือ “วิทยา” เป็นวารสารรายเดือนที่คืบคลาน ความเรียง เรื่อง
ต่าง ๆ และภาพประกอบ ที่ชาวอังกฤษและชาวยุโรปชาติอื่น ๆ เข็นนำมาลงไว้

สำหรับผู้่านที่เป็นคนไทย เพื่อให้ทราบถึงความคิดและกิจการต่าง ๆ ของชาวยุโรป
ภาคตะวันตกในสมัยปัจจุบัน บรรดาความรู้ที่อยู่ในหนังสือ "วิทยา" นั้น เป็น
เรื่องเกี่ยวกับการก้าวหน้าในทางอุตสาหกรรม กสิกรรม วิทยาศาสตร์ การศึกษา
การสังคม วรรณคดี ศิลปะ และการบันเทิง มีความเห็นต่าง ๆ ของนักเขียนที่มี
ชื่อเสียง นักหนังสือพิมพ์ นักประวัติศาสตร์ นักปราชญ์ นักวิทยาศาสตร์ และ
ศิลปิน เป็นหนังสือที่ประกอบด้วยความคิดความเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในสมัย
และนำความคิดความเห็นเกี่ยวกับหนังสือที่แต่งใหม่ ๆ มาลงไว้ นับว่าน่ารู้ น่าอ่าน
สำหรับคนไทยผู้ใส่ใจในการแสวงหาความรู้เป็นอย่างยิ่ง

ได้สังเกตจาก "วิทยา" ที่ได้ออกมาแล้วรวมสามฉบับ รู้ถึงความ
ความตั้งใจพิเศษสำหรับจะทำให้คนไทยอ่านจริง ๆ ปกก็ทำดัดด้ายคล้าย ๆ กับด้าย
ไทย มีรูปเทวดากำดั่งโปรยดอกไม้ พิมพ์เป็นสามสี มีคำว่า "วิทยา" อยู่เบื้องบน
บอกชื่อหนังสือ และมีเลขบอกรายละเอียดอยู่เบื้องล่าง ด้วยเรียบ ๆ ไม่ฉูดฉาด เด่น
หนังสือหนึ่ง ไม่ซ้ำซ้อน พิมพ์ด้วยกระดาษดี หนาราว ๓๒๗ หน้า

หนังสือวิทยาเล่ม ๑ ประกอบด้วยเรื่องที่เป็นประโยชน์หลายเรื่องด้วยกัน
เรื่องประเดิมเรื่องแรกคือเรื่อง ประโยชน์ของแรงปรมาณูในยามสงบ ของ เซอร์
เฮนรี เคต โอ.เอม. ผู้อำนวยการสถานค้นคว้าวิชาแพทยแห่งชาติ ถิ่นนี้ไปก็เป็น
เรื่อง เบอธนาร์ด ชอว์ นักวิจารณ์การสังคม ของ เจ. บ. พรัดดลย ซึ่ง "วิทยา"
ได้คัดมาจากรวมความเรียงที่ให้เป็นที่ของชอว์แกชอว์ในวันเกิดครบรอบปีที่ ๕๐ เป็น
เรื่องที่แสดงความคิดเห็นของชอว์ได้อย่างชัดเจน เรื่องลัทธิเงิน ของ ด. ฮาร์. กัด
ซึ่งคัดมาจากหนังสือ ดับเบิลเคเตอร์ เป็นบทความสั้น ๆ เกี่ยวกับนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส-
เค็ดผู้มีความรู้เรื่องเมืองจีนเป็นอย่างดี เรื่องลวดลายดอกไม้บนภาชนะกระเบื้องและ
ดินเผา ของ ฮาร์เชอ เดน ก็เป็นเรื่องเหมาะสำหรับผู้ประสงค์จะศึกษาทางโบราณ-

คดีและคดีปะ มืดมดตายดอกไม้ของชาติต่าง ๆ แต่งไว้ด้วยภาพเปรียบเทียบให้ดู
 ควดย เรื่องทนายชานอกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง เอช. จี. เวลล์ ของ เดล์มอนต์ แมกคาร์ธ
 ซึ่งเก็บมาจาก คี ลัสเซนเนอร์ ก็เป็นเรื่องให้ความร่เกยวกับประวัติของนักประพันธ์
 นักวิจารณ์วรรณคดี และนักกระจายเสียงคนสำคัญ เรื่อง “เสิร์ฟภาพซึ่งใหญ่
 ที่สุด” ของ วิลคิมส์ตัต ซึ่งเขียนให้แก่อินเตอร์เนชันล รัวด์ ก็เป็นเรื่องราวด้วย
 ลักษณะเฉพาะที่น่าทึ่งของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสำหรับ
 นักหนังสือพิมพ์เมืองไทยจะได้อ่าน นอกจากเรื่องที่ได้กล่าวถึงมานี้แล้ว ก็ยังมีเรื่อง
 อื่น ๆ ที่น่าอ่านน่ารู้ทางของเดียวกันอีกหลายเรื่อง

หนังสือวิทยาลั่ม ๒ ก็เป็นเรื่องดี ๆ เช่นเดียวกัน เช่นเรื่อง ปรัชญาสำหรับ
 ตำนานของ เบอริเทรนต์ รัชเชต นักปรัชญาเรื่องนามชาวอังกฤษ เรื่องป้องกัน
 สันติภาพ อันเป็นแผนการขององค์การศึกษาศาโลก สำหรับจะช่วยเหลือสนับสนุน
 ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้ร่วมมือกันในทางกำลังความคิด เรื่อง สัตว์กับคดีปะ ของ
 เอ็ม. ซี. เบอริคคัต ก็เป็นเรื่องที่อธิบายวิธีและเครื่องเขียนที่คิดขึ้นสมัยเมื่อประมาณ
 ๓๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว ใช้วาดรูปสัตว์ไว้ตามถ้ำต่าง ๆ ทางภาคใต้ของประเทศฝรั่งเศส
 และสเปน เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นจากความชำนาญในวิชาที่ไดศึกษามาเป็นอย่างดี กับ
 มีเรื่องหนังสือพิมพ์ไทมส์แห่งกรุงลอนดอน ของ เอฟ. เอ. โลอินด์ เป็นการแต่ง
 ถึงความสำคัญของการหนังสือพิมพ์ทันสมัยในอังกฤษ นอกจากนี่ยังมีเรื่อง
 ข้างล่างนี้ เรื่องชาวโรมันพบกับชาวอินเดีย ฯลฯ

หนังสือวิทยาลั่ม ๓ ซึ่งเป็นเล่มสุดท้ายที่ได้รับในระยนี้ก็มีเรื่องน่าอ่านไม่แพ้
 ๒ เล่มที่กล่าวแล้ว มีเรื่องความเป็นอนึ่งอนึ่งเดียวแห่งวัฒนธรรมยุโรป ของ ที. เอส.
 เอลิฮอต กล่าวถึงภาษา และกวีเป็นเบืองต้น และในเบืองปลายได้แสดงความคิดเห็น
 ไว้ว่า “ไม่มีราชการเมืองหรือการเศรษฐกิจแบบใดที่จะให้ผลได้เท่ากับการที่มีวัฒนธรรม-

ธรรมร่วมกัน และถ้าการร่วมวัฒนธรรมนั้นจางหายไปแล้ว จะจัดระเบียบวางแผนการกันสักเท่าไรก็ช่วยยุโรปไม่ได้” เรื่อง คนอังกฤษคนภาพจีน ของ เซอร์เคนเนธ คัดัก ผู้อำนวยการห้องภาพของประเทศอังกฤษ เป็นเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลการเขียนภาพ ตลอดจนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของศิลปินไว้อย่างน่าฟัง นับเป็นความรู้ที่สำคัญเรื่องหนึ่ง นอกจากนี่ยังมีเรื่องอิทธิพลของชาวยุโรปในกวีนิพนธ์สมัยใหม่ของอังกฤษ ของ สตีเวน สเปินเดอร์ ซึ่งชี้แจงว่า “ทุกวันนี้กวีอังกฤษหันเข้าหาทวีปยุโรปยิ่งกว่าที่เคยทำมาแล้วหลายศตวรรษ” ได้กล่าวถึงกวีคนสำคัญชาวฮอลันดาชื่อ โรเนอ์ มาเรีย วิดัก บิดามารดาเป็นชาวเชค เขียนภาพเป็นภาษาเยอรมัน และเนื่องด้วยการที่ได้ท่องเที่ยวไปในประเทศต่างๆ ในยุโรปนั้นเองทำให้ภาพที่แต่งออกมามีความรู้ลึกของชาวยุโรปหลายชาติปรากฏอยู่อย่างบริบูรณ์ ภาพบทสำคัญที่สุดเฟิน สเปินเดอร์ อ้างถึงก็คือเรื่อง “รูปปั้นโบราณของอพอลโล” และคำโคลง ๓๐ บทที่เขียนที่ปราสาทคูอินในยูโกสลาเวีย ชื่อ “คูอินเอเลอจัส” เรื่องสั้นคดี อันเป็นส่วนพฤษกษชาติที่มีชื่อเสียงในกรุงลอนดอน ก็เป็นเรื่องแสดงถึงความสำคัญและความงาม ตลอดจนประโยชน์ที่สร้างส่วนอันเป็นเทพพรณไม้นานาชนิดไว้ เรื่องประโยชน์ของตำรายาทะเล ของ แซมมวด เนเบียร์ ก็แสดงถึงประโยชน์ของตำรายาทะเลไว้อย่างชัดเจน เป็นต้นว่า เขาไปทำถุงเท้า ทำพลาตติก ทำกระดาษ ไอโอติน ซีเมนต์ กาว และคอสมेटิก เป็นต้น นอกจากบทความอันเป็นประโยชน์ทั้งทางความรู้ทั่วไป ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ทางวรรณคดี คีตปะ ดังกล่าวมาแล้ว หนังสือยังมีภาพซึ่งกวีได้ร้อยกรองไว้เป็นอย่างดีอีกมากมายหลายเรื่อง โดยเฉพาะที่จะเด่นเต็มได้ก็คือ มีภาพบทหนึ่งซึ่งกวีไทย “เปรมไชยา” ได้แต่งขึ้นไว้ ชื่อ “แก่งามจิตต์” ในหนังสือ “ไซมิสไอคัต” ซึ่ง “วงวรรณคดี” ได้นำมาแปลลงไว้ในวงวรรณคดี ฉบับมกราคม ๒๔๕๑ ทว่า

If death should come to claim me tomorrow,
 In my youth's prime, with my powers unspent,
 I shall not repine, nor harbour sorrow,
 But with my life's short course remain content.
 For I have learn'd the blessings of freedom
 In the smiling, serene land of my birth.
 In all the wonders of Nature on earth --
 Dawn on the hills, the wind in the trees ;
 And man's creative spirit, set in song,
 In poesy, in painting and in frieze
 In gorgeous temples, in wine sweet and strong.
 Most love'd of all, from you I have known rest,
 And found a heaven in your yielding breast.

๙. ณ ขยธิยา ถอดเป็นภาษาไทยว่า

ถ้ามีจรัลชื่อนั้นในวันพรุ่ง
 นั้นจะไม่เศร้าโศกวิโยคครอง
 เพราะพรแห่งความเป็นไทยฉันได้พบ
 ความรุ่งเรืองของเมืองพระประจักษ์ใจ
 ตะวันรุ่งเหนือพนมมโกลกฤกษ์
 เห็นได้จากเพลงพจน์บทประพันธ์
 จากวัดวาอารามอร่ามแสง
 สุดที่รักสอนฉันให้พักใจกาย

ณ วัยรุ่งหนุ่มพลั้งยังไม่พร่อง
 ถึงชีพของฉันจะสิ้นฉันพอใจ
 ในแดนเกิดอันสงบงามแจ่มใส
 ธรรมชาติบนไพรทล้นอัสจรรย
 จิตต์มนุษย์กะนั้นนึกแต่สร้างสรรค์
 ลายปูนปั้นภาพศิลป์ในระบาย
 จากเหล่าแรงกลั่นตระการรสหวานหลาย
 พบสวรรค์สว่างฉายจากทรวงเธอ ฯ

หนังสือ "วิทย" นี้เป็นหนังสือใหม่ ฉะนั้นขอขาดตกบกพร่องจึงยังคงมีอยู่
 บ้าง ในเรื่องภาษาของกฤษณะนั้นไม่มีปัญหา เพราะบทพร้องได้ยาก และเกินกว่ากำลัง
 ดัดบัญญัติที่จะคิดความคิดความเห็นของนักปราชญ์ แต่ที่แปลหรือตั้งแปลความมา

เป็นไทย ตลอดจนการจดวางหนานนมความลับต้นอย่บ้าง ซึ่งก็เป็นของธรรมดาของงานใหม่ที่ยอมพลาดพลั้ง แต่ภาษาไทยที่ใช้ในหนังสือนี้ดีกว่าเป็นการเขียนแบบฝรั่งเขียนภาษาไทยมากเกินไป ทั้งๆ ที่อาจเป็นคนไทยเขียน เพราะด้านวนภาษาไทยเป็นไทยอย่างฝรั่งๆ แม้แต่ชื่อเรื่องที่แปลมา แต่ก็ได้เห็นความพยายามที่จะทำให้เป็นไทยเสียแล้ว ส่วนความดำเร้นนั้นอาจะมีในภายหลัง แผนภาษาไทยที่ตั้งเขปความมานได้ประโยชน์อยู่ ทำให้คนไทยสนใจในเรื่องและเมื่อปรารถนาจะรู้เรื่องให้ละเอียดก็จะได้อ่านภาษาอังกฤษต่อไป เรื่องแต่ละเรื่องที่เพิ่มมาลงใน "วิทยา" นี้ ตามความเห็นของข้าพเจ้า รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ให้ประโยชน์แก่ชาวไทยผู้แสวงหาความรู้ทั้งนี้แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่หนังสือนี้เป็นหนังสือของ องค์การ แห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษ ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่จะเว้นการโฆษณาเมืองอังกฤษเสียมิได้ ซึ่งเป็นของธรรมดา รวมความว่าหนังสือ "วิทยา" นี้เป็นหนังสือที่ให้ความรู้สัมผัสว่า "วิทยา" จริงๆ ที่สำคัญคงจะเป็นประโยชน์คือแนะนำให้คนไทยสนใจในการอ่านหนังสือยิ่งขึ้น เพราะการอ่านหนังสือก็เท่ากับการเลี้ยงมันสมองให้เติบโตขึ้น เพิ่มพูนความรู้ความเฉลียวฉลาดให้มากขึ้น จึงน่าจะส่งเสริมและสนับสนุนหนังสือประเภทนี้ มร. ยอห์น โคสต์ ไคซ์แจ้งว่า หนังสือจะมีจำหน่ายในเมืองไทยในไม่ช้า และจะออกเป็นรายเดือนทุกเดือนไป ขายปลีกแก่ประชาชนในอัตราเล่มละ ๕ บาทถ้วน สำหรับนักเรียนผู้มีทุนน้อยและนิสิตตลอดจนองค์การ สโมสร สโมสร หรือสถานที่ทำการของรัฐบาลจะซื้อได้โดยราคาทุน เพื่อส่งเสริมวิชาการด้านหนังสือ ด้วยราคาเล่มละ ๓.๗๕ บาท ทั้งนี้จะคิดค่าที่ส่งนักแปลชาวอังกฤษ (บี. ไอ. เอส.) เสิ้งสะพานพิทยเสถียร ตึกนายเลิศ ถนนเจริญกรุง ในเวลาเบ็ดที่ทำการ.

พระลอฉบับกรมพระนราธิปฯ

เจือ สตะเวทิน

ถ้าจิตเต็มเชดส์เมียรจะทราบว่ในวรรณคดีไทยมีนิยายสดใจเรื่องหนึ่ง
ซึ่งมีจุดหมายและโครงเรื่องส่วนใหญ่อีกบจะคล้ายกับเรื่อง “โรเมโอ แอนด์ จูเลียต”
ของท่านแล้ว ท่านจินตกว่เอกชาวอังกฤษผู้น้อยอมจะแปลกใจ และบางที
อาจจะสนใจและให้เกียรติแก่ความฉลาดของผู้แต่งลิลิตพระลอบ้างก็เป็นได้

ข้าพเจ้าเห็นว่าวรรณคดีเรื่องพระลอกับเรื่องโรเมโอ แอนด์ จูเลียต มีเค้า
โครงเรื่องใกล้เคียงกันอยู่สองข้อใหญ่ ๆ คือ ประการแรกเป็นนิยายรักที่เกิดขึ้นใน
ระหว่างสองตระกูลใหญ่ที่เป็นศัตรูกัน ราชวงศ์แมนส์วองกับเมืองสรวงก็เหมือนกับ
ตระกูลคาปูเลตและมอนตาญของเชดส์เมียร พระลอคือโรเมโอและเพอญแพงก็
เปรียบได้กับจูเลียตนั่นเอง บรรพบุรุษของทั้งสองตระกูลและสองราชวงศ์ได้สร้าง
กรรมทำชั่วเป็นอริกันไว้แต่ดั้งเดิม ครั้นมาถึงทายาทพรหมลิขิตหรืออุปเพณีนีവാต
บังคับให้เกิดมารักกันอย่างถอนตัวไม่ขึ้น นี่คือความรักของโรเมโอกับจูเลียตแห่ง
วรรณคดีตะวันตก และนี่คือความรักของพระลอกับพระเพอญแพงแห่งวรรณ-
คดีไทย!

อีกประการหนึ่งวรรณคดีเรื่องพระลอกับโรเมโอแอนด์จูเลียตมีความคล้าย
คลึงกันในเรื่องความเสียสละเพื่อความรักของตัวละคร โรเมโอกับจูเลียตตายเพื่อ
บุษารักอย่างไร พระลอกับพระเพอญแพงก็สามารถจะเสียสละทุกสิ่งเพื่อสิ่งเดียว

ความรักได้อย่างเดียวกัน ความรักตะวันตก—ความรักตะวันออกต่างกันที่ไหน ?
ความรักคือคำสอนต่างกตของมนุษยชาติใช่ไหม ?

เกียรติสูงสุดสำหรับการสร้าง โครงเรื่องนิยายสดใจเรื่องพระดอนนั้นควรได้แก่ผู้แต่งลิลิตพระดอน ซึ่งควรจะเรียกได้ว่า “พระดอนลายคราม” ที่เดียว แต่ใครเป็นผู้แต่งลิลิตพระดอน ? นักศึกษาวรรณคดียังถกเถียงกันอยู่ เรายังไม่ใคร่จะแน่ใจแม้จนกระทั่งว่าลิลิตพระดอนแต่งในสมัยใด

จะอย่างไรก็ตามเราภาควิชาได้พิจารณาว่าวรรณคดีเรื่องพระดอนเป็นนิยายสดใจหรือโศกนาฏกรรมที่ดัดแปลงของชาติเรื่องหนึ่ง ในประวัติวรรณคดีไทยมีเรื่องพระดอนหลายสำนวนด้วยกัน แต่ทุกสำนวนก็ได้ดำเนินความส่วนใหญ่ตามลิลิตพระดอนฉบับลายครามนั่นเอง บทละครเรื่องพระดอนรตกษณ์พระราชนิพนธ์กรมพระราชวรินทร์มหาศักดิ์พลเดชกิติ บทละครเรื่องพระดอนพระนิพนธ์กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ์กิติ หรือ Magic Lotus ของ Prem Chaya ซึ่งเป็นสำนวนหลังที่สุดกิติ คงดำเนินความตามลิลิตพระดอนฉบับลายครามทั้งสิ้น ข้าพเจ้าทราบว่ามีมอราชวงศ์สุนทรชาติ สวัสดิ์กฤดาภังคศึกษาเรื่องพระดอนทุกสำนวนรวมทั้งสำนวนโรงพิมพ์วัดเกาะ และเข้าใจว่าจะได้ทำการวิจัยเรื่องสำคัญในโอกาสอันสมควร

ข้าพเจ้ากำลังศึกษากรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ์ และทราบว่ากรมกิตปากรกำลังจัดให้มีการแสดงละครเรื่องพระดอน สำนวนของเสด็จในกรมพระองค์นั้น จึงคิดว่าคงจะเป็นโอกาสอันเหมาะที่จะนำเอาพระดอนฉบับกรมพระนารายณ์ มาสนทนากับท่านที่สนใจวรรณคดีในหน้าหนังสือพิมพ์วรรณคดี

เสด็จในกรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศ์ ทรงมีพระเกียรติในฐานะที่เป็นกวีและนักแต่งบทละครชนบรมครู ทรงรู้จักจิตใจของผู้แต่งและผู้ฟังในสมัยนั้นได้ดีว่าต้องการอะไร และมีรสนิยมสูงค่าเพียงไหน พระองค์ทรงแน่วพระทัยว่าเนื้อเรื่องของ

ลิตพระดอนนจบัจคตจบัใจชนทุกชนแน แต่จะมีคนดักกคนที่เข้าใจลิตของเก่าซึ่ง
เต็มไปด้วยศัพทแต่งที่เข้าใจยาก ฉะนั้นจึงทรงรจนาบทละครเรื่องพระดอนนเบนด้า-
นวนใหม่—ง่าย, ทันตา, ทันใจ ผู้ดูผู้ฟัง และแล้วประวัติายของพระองค์ท่านก็ก่อน
รับคนดูอย่างเนืองแน่น กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงเป็นกวีทวยงรุคตใจประ-
ชาชนได้

แต่ในกรมเจ้าของประวัติายทรงเปิดฉากแรกของละคร ให้พระเพือนพระ
แพงราชธิดาทองต้องของพระเจ้าพิชัย พิศณุกรแห่งเมืองสรอง ขอให้บูเจ้าด้มิงพราย
ทำเสน่ห์หน้าให้พระดอภษศรียแห่งเมืองแมนสรองมาสู่ด้มคดีย ค่อเต็นไปจึงเป็น
การต่อสู้กันทางไสยศาสตร์ระหว่างพ่อมดหมอผีต้องคนคือ บูเจ้าด้มิงพรายเป็นฝ่าย
หญิง และหมอเฒ่าสัทธชัยเป็นฝ่ายชาย เริ่มด้วยบูเจ้าด้มิงพรายทำเสน่ห์ให้พระดอด้วย
ลูกกลมและขงด้ามชาย หมอเฒ่าสัทธชัยก็แก้เสน่ห์นั้นได้ด้วยพิชของกุนท์และทูล
เชิญให้พระดอสร่งนามนค บูเจ้าด้มิงพรายเมื่อรู้ว่าหมอเฒ่าสัทธชัยแก้เสน่ห์ได้ก็ใช้
กลอุบายใหม่ คือ ใช้ทัพเจ้าไปปล้นเมืองแมนสรองของพระดอ ผ้ของบูเจ้าด้มิงพราย
จับได้ผู้รักษาเมืองพ่ายแพ้ยบเย็น ประชาชนตกอกตกใจนึกว่าเกิดจลาจล คราวนี้
หมอเฒ่าสัทธชัยหมดฝีมือที่จะแก้ไข บูเจ้าด้มิงพรายได้ทักเสกส่งสาเหิน (หมาบกิน)
เข้ามาอีก หมาภเสกนั้นบินไปในอากาศเป็นเมฆงภูทอง ผ่านเข้าไปในราชมนเทียร
ของพระดอและลงไปอยู่ในพานพระขันหมากของพระดอ เฝือญพระดอด้วยหมาภ
ในขณะนั้นพลนพษเด็นหักด้าแดงอำนาจ ทรงเคตมคดงถึงพระเพือนพระแพง และ
แแต่ดงพระอาการเกรียวกราดต่างๆกับพระนางถักษณอดัพระมเหสีและก้านตในตลอด
จนหมอเฒ่าสัทธชัย ถึงกับทรงพระแสงจะได้ฆ่าฟัน พระนางบุญเหตอชนนพระดอจึง
ปรึกษาไพร่และอัครมหาเสนาบดี เห็นพ้องกันว่าควรมีพระราชดำณแ่งทูตไปขอ
พระเพือนพระแพงมาอภิเษก แต่พระดอทรงขัดขืน ทรงให้เหตุผลว่า “เมืองเราเป็น

สัตว์ต่อมิตร เห็นสัตว์คิดขอต้องพระน้องหญิง ถึงจะยกทัพหลวงไปช่วงชิง ถูกก็กรัง
เกรงเราสู้คอแฮชัย ขอถวายวันทาถวายพระแม่ ไปคิดแก้เสน่ห์ที่พามาจึงได้ พระมารดา
อย่ารื้อนพระหฤทัย ถูกไปไม่ช้าจะมากัน” เมื่อหักห้ามไม่ให้พระนางบุญเหลือต้อง
จำยอม แล้วทรงให้โอวาทประสาธพร ตอนนั้นเสด็จในกรมทรงนำเอาถ้ำนาคของ
ลิลิตพระลอฉบับด้ายครามมาแสดงดังนี้

“ — — พระนางว่าเจ้าอดลักษณะ แม่รักเจ้าแม่นา รักยิ่งตายตัว รัก
ยิ่งหยิ่งชีพ แดนจอมทอปปแม่จะจาก พรากรแม่พรากรพระบุรี ศรีภักษตรีมหายัง
พระมิ่งของแม่จงจำ ยานาคาแม่อย่าคดา รัตพญาอย่าคดาต อย่าประมาทละเมอตน
อย่าระคนคนเท็จ วิวบเล่รจจึงทำ คิดทุกคำจึงออกปาก อย่าให้ยากแก่ใจไพร่ไต่
ความเมืองจงตรง ดำรงพิภพให้เย็น ดับเขื่อนนอกเขื่อนใน ต้องใจตททททวง อย่า
นิยมดวงหลงมารษา ก่องกรรณาเกอทางธรรม ทจะคาคาจงมน ทคนคนจงเป็นกต
สองคันหนคนไข เดือกหาใจอันสัตย์ ตัดมนตรีโดยยุคดี ปลุกใจคนให้หาญ ฝดาญ
สัตว์เพรียงเมือง อาชญาเรื่องเรื่องราชฐร ถันนิกรทากเกอไพร่ ดับกระด้อย่าให้
ถูก อย่าชิงสุกก่อนห่าม อย่าด่ามม้าสองปาก อย่าดากพิษตามหลัง อย่าให้คนชัง
ดักแข่ง แ่่งคนให้คนรัก ชักชวนคนเมื่อฟ้า ม้วยหน้าอย่าม้วยประดังค์ จงดำรง
พระยศพ่อ จงจำชื่อแม่สอน จงจำคำแม่สอนดังเจ้า จงสู้ทุกคำเข้า พ่อเฮ้ยสุด
ใจแม่รา ”

จงเจริญศรีสวัสดิ์เรื่อง

ทุกข์โศกโรคภัย

ศัตรูหมู่พาลา

เสวยสุขอย่าเคืองข้อง

เดชา

อย่าพ้อง

เร่งฟ่าย ฤทธิพ่อ

ขุนแก่นอารมณ์

ขออุสมจิตต์ได้
 ขออย่าลืมห่าง
 ขอคิดอย่าใจ้าง
 ขอพอรับคั่นกั้ง

ขอฝากปวงอมรไ้
 อากาศพุกผาสินธุ์
 อิศวรนารายณ์เอ็นทร์
 ช่วยรักษาเจ้าช้าง

ได้คั่นชีวิตเจ้า
 จักตกแดงชวีฉัตร
 เทียนทองระย้ารัตน
 เป็ด ไก่ บายศรีแก้ว

สองนาง
 เสน่ห์รั้ง
 คำแม่ สอนนา
 เกศแค้นแมนสรวง

เทวินทร์
 ปากกว้าง
 พรหมเมศวร์ พระเอย
 เพือกพื้นผองภัย

จอมกษัตริย์
 เพรศแพรว
 งามริน ดาเฮ
 นอบแก่นบนถวาย.

รับพระพรชนนแล้วจึงเข้าปดอบและอำดาพระนางลักษณดัมมเหสีและเหล่า
 ดันม ซึ่งก่อให้เกิดความระทมระทอไปทั้งวง ครั้นได้ฤกษ์พระรถก็เสด็จยกพลออก
 จากแมนตรวง มาถึงแม่น้ำกาหลง พระรถทรงสั่งให้ทพโยชากลับเมืองหมด คง
 ตามเสด็จแต่ชาหลวงเดิมและพลเพียงคนสนิท คือ นายแก้วนายขวัญ ที่ฝังแม่น้ำ
 กาหลงเสด็จประทับพิลาพลาแล้วดั่งตรง คอนนทรงดั่งเดพระทัย ทรงคิดจะกลับเมือง
 เพราะทรงคิดถึงชนนและมเหสี — “ร้อยชู้ฤๅเท่าเนื้อ เมียคน เมียร้อยคนฤๅเท่า
 พระแม่ได้” แต่อีกพระทัยหนึ่งนเฝ้าพระองค์แต่พระเพื่อนพระแพง ในที่สุดจึงทรง
 เฝ้ายทวย — “มากูจะเสียด่านองดู ผีจะกูรอดฤๅชด้าง น้ำใต้จิ่งไหลคั่งคว้าง
 กูบป้างนาเฉยชนจเวียนจน” การเสียด่านปรากฏว่า “พอวางพระโขนง น้ำ

โหดวนค้ำคระคว้ง เห็นแดงดังสีแดงฉาด น้าอนาถยดัยของโอดมา เดี่ยวหทัยา
พระดอราษ พระบาททะท่าอว้าวกมด เหมือนไม้ต้นดิบข้อมดะบัน กับพระพระดอ
อน ดะอน ฮาครุคเอย”

ดงน ถ้าพระดอทรงเชือดาง ก็คงจะเด็ดจกดับเมือง แต่การหาเป็นเช่นนั้น
ไม่ ความรักมีมหิทธานภาพยิ่งใหญ่มากกว่าดังใด แทนที่จะเด็ดจกดับเมือง กดับทรง
ซ่อนความโศกเศร้าไว้ในพระทัย มุ่งแต่จะไปหาพระเพื่อนพระแพงให้ได้ ทั้ง ๆ ที่
ทรงปรารภว่า “— เดี่ยวแรงทรงศักดิ์ดาวราฤทธิ คิคคิกก้นาอดดู มาม้วยเพราะ
หลงตะเล็งในเชิงชู้ ทั้งพระแม่ให้อยู่แต่เองค้ เกิดเป็นชายหมายฉ่นองพระคุณท่าน
โยกหาญรักสาวเมือคราวหลง มาแต่กายตายกถึงอยู่กลางดง พระดอราษอนาถทรง
พระโศกา” พระดอคงเด็ดจกดับไปโดยมีชาวด่านนำทาง

ขอให้เราได้พูดถึงจุดเล็กของกรมพระนราธิป — คือ พระเพื่อนพระแพงบ้าง
ข้าพเจ้าเคยตายอยู่ตอนหนึ่งทกรมพระนราธิป มิได้ทรงนำ “โฉม” ของพระนางทั้งสอง
มาพรรณนาไว้ ดังปรากฏตามติดิตถายกรรม ซึ่งมีนักชอชมโฉมจนพระดอทรงคดง
ตามธรรมชาติผู้อ่านผู้ฟังย่อมชอบความงามของนางเอก จึงขอนำความงามของพระ
เพื่อนพระแพงตามทปรากฏในเรื่องพระดอนรตักษณ พระราชนิพนธ์กรมพระราชวัง
บวรมหาคักติพลเดชพมาเทรทไว้ดังนี้:—

๑ ไม่ต่งคำคำชาวพัฒอม พรงพร้อมดั่งรพางคคังนางหงษ์ อรชรอันแอ้น
เฮอร์องค์ คดงพิศตรโฉมยงคังวงเคือน พิศพิศไม้มัดมอดดอง พิศนอ้งกไม้มัดมอ
เหมือน ชนงเนตรเกศแก้มแย้มเยอน เหมือนจะเคือนให้ต้องตาชาย พระกรรัฐ
เปรียบเทียบกดับบุษบง นาดิทรวงงชอวิเชียรฉาย คำนินเดินทอตระทวยกาย
กรกรายคด้ายวงเอราวณ โขษฐ์นางอย่างดัดฉม จามพรมเพราดัมคณฉน เกศ

คาระยับขยับเบนนม ทนคณนเทียบตมณนถ ต้องถนถนทตถตบษ พงผุดพนททชดา
ดินธุ ขนบงไปได้ตถตมตมตถน ภูมวณมิได้โกถเคียง”

ต้องนางงามนี้แหละที่ขอให้เจ้าตมิงพรายทำเสน่ห์ให้พระลอ นางคอยพระลอ
อย่างเร่ร่อน โทษนี้เจ้าว่าผิดด้วยประกันพวง และทรงครวญ “โอ้พระลอรูปทอง
ของน้องเอ๋ย ไม่เห็นเคยถูกอกหงดระห้อย หรือพระไม่โปรดเกล้าต้องตัวน้อย
เกล้งให้คอยเฝ้าบาทอนาถนาน แม้นมีสัจใจจ้อพระลอเจ้า ความทุกข์ต้องน้องทำ
เหมือนดาวฝาน ขอลอวณนทาตาอวณปราน ว่าพุดางเขาวมาดยกไค้” นางริน
นางโรยต้องเข้าปดอบว่าตนพระลอมาถึงแม่น้ำกาหลงแล้ว แม้กระนั้นก็มีรวดเร็ว
ทันพระทัย จึงรวดใช้ให้นางรินนางโรยไปเคื้อนบ้เจ้าตมิงพรายอีก คราวนั้นบ้เจ้า
ตมิงพรายจึงแต่งไก่อ้งามไปล่อพระลอ ไก่อ้งนงามนัก กรมพระนราธิปฯ ทรงนำร้าย
จากฉบับดิลกตายครามมาแทรก และร้ายนตเหมือนท่านจะเคยได้ฟังจากบทตั้ง
มะโหรีอยู่บ่อย ๆ แล้ว มีความดังนี้:—

๑ บู่กระเด็นถึงไก่อ้งในไพรพฤกษ์ บู่ว่าถถถึงไก่อ้งมา บู่รักคณากหมู่ บู่
เด็กไก่อ้งงาม ทรงทรมว้ยทรมแรง ด้อยแดงแดงพระพราย ขนเขยวดย
ระยับ บู่กตถับเบญจรงค์ เตอมตายหงษบาท ขอบตาชาตพระพรง ดึงคองหงอน
พรายพรวณ ขานขันเลี้ยงเอาใจ เคื้อยหงอนได้ตถายอง ต้องเท่าเทียมนพมาศ
ปานลลูลาตทาวง บู่ก็ใช้ผดงแกไก่อ้ง (ผ้เป็นเพลิงพลั่งขนมดงไก่อ้ง) ไก่อ้งแก้วไช้
บ่มักถว ขุกผกหวองอาว ผาตผนคตบของ ร้องเรอยเคื้อยนาตถาน เคื้อยขันขาน
แจ้ว ๆ บู่ตั้งแต้วทุกประการ บ่มินานผาตผนผยอง โตดถ่าพองคณองบทั้ง
มั่งถนถงพระเรองถอ ยกคองขันขานร้อง คตบถของผายผน ขนเคื้อยเคื้อยไค้ ๆ
แล้วใช้บู่ใช้หาง โคมถ่าอางถ่าอาว ถวคตบถวถเวียตผัว ค่อยถ่อพระลอเจ้า
จักคองค่านินแดนนา”

ไก่อ้วนเองทมดกษณะเป็นเด่นหยงนัก พระดอทอดพระเนตร ก็ทรงงุนงง
ปรารภนาจะไต่พันที่ และพระดอก็ทรงตามไก่ออย่างทีพระรามเคยตามกวางมาแต่
ไก่อ้วนนอกจากจะมีรูปร่างแต่ยังเต็มไปด้วยมายาทำทางเร้าอารมณ์

ครั้นไก่อ้วนเฝ้าหัดพระดอมาถึงสวนเมืองสรอง ไก่อ้วนก็หายตัวไป ส่วนนั้น
มีดาวหนกอยู่ด้วย มียายกระดาเป็นคนเฝ้า เมื่อพระดอจะเสด็จสู่สวนได้แปลงเป็น
พราหมณ์ นายแก้วนายขวัญก็เปลี่ยนชื่อเป็นนายรามนายรัต มัคคุเทศก์ก็ผู้นำเสด็จ
บอกความจริงแก่ยายกับตา ซึ่งงกเงนเชื้อเพื่อพระดอเป็นอย่างดี ตอนนั้นเสด็จใน
กรมทรงชมสวนด้วยร้องรำทำเพลงชมดงนำพั้งนัก — งามคำทางวรรณคดี — งามคนตร
คดอเคียง คิง

๑ การเกิดเหมือนเกศแก้วเกศา มดุดีเหมือนบุปผาแม่เกี้ยวเกล้า
(สร้อย) คู่อ่อนท้าว เชื้ออครว้างงามเฮย เพื่อนแพงของเผื่อพิงมปองเฮย) นาง
แย้มเหมือนแก้วแม่แย้มเข้า ใบใบกเหมือนเจ้าจะกักร (สร้อย) คณานก
แมกไม้เรียงวัน ร้องเรียวรับขวัญเหมือนเสียงดมร (สร้อย) เห็นโนรีดำดิกาใคร
ว่าวอน ฝากอักษรถวายน้องสองพฐ (สร้อย) ถึงสระบัวด้วยขอพระดอรัก ใครเก็บ
ผักหักดอกออกอด (สร้อย) ผองภมรว่าอ่อนเฝ้าเคด้าเรณู เหมือนเย็บภูษระเหย
เองค์ (สร้อย) คณางพดางเสด็จดัดดา แอบร่วมพฤษาสูงระหง (สร้อย)
คู่คนขรต์หอมหวดดำดองดง เหมือนจะดังกลิ่นถวายราชา (สร้อย)

ในอุทยานเมืองสรองเองนิยายพิศवादได้เกิดขึ้น ท่านจะได้เห็นนายแก้ว
นายขวัญ “เจ้า” นางรินนางโรยอย่างชื่นใจ และนางรินนางโรยก็อ่อนอาลัยในคำ
เกี้ยวพาราสี จน “ต้องนางน้อง บบ้องบผดัก รักนายเหนือ ต้องเฝ้าเพื่อ
เพณัฐ ชูใจชื่น” จนพระอาทิตย์จวนตกแล้ว “พี่เลี้ยงต้องประคองสาวผ่านพิศดู

รูปตั้งขึ้น หรือ รูปตั้งขึ้น เทำไรไม่คุ้มปอง” แล้วถาทางไปเฝ้าพระดอ พระดอจึงขอ
ให้พเเคยงไปตามนางรณางโรยมาเฝ้า นางทงต้องจ้งทุดเชญพระดอชนพก คานนก
ดอณ นางรบรองจะทุดเชญพระเพือนพระเพงมาเฝ้า

ค่านินความค่อมากถ่าวถึงพระเจ้าย่าของพระเพือนพระเพง ซึ่งเป็นคนชโลภ
ชดม และขอจาดารอน ทวงหลานเป็นท่งต ดันนประทานโอวาทพระเพือน
พระเพงให้มาเพญคนให้ครบถวนตามอริยาบถลี้ ต้องพระพ้องจ้งได้ททงทุดดา
ประพาสดอณ พระเจ้าย่าไม่ทันครองกัทรงอนุญาต จ้งเป็นเหตุให้ นางรณ นาง
โรยนำแต่จ้พระเพือนพระเพงมาเฝ้าพระดอ ความจริง พระเพือน พระเพง แม้จะ
ทวงเสนหาอาลัยพระดอด้กเพียงใด แต่วิสัยสตรียอมมีอาย พระนางปรารภเช่น
นกกบพเเคยง “—เป็นนารอยุดๆ จะผดผตาม เลือกข่มขามลู่ชายชายหน้าท่าน”
แต่นางรณางโรยผู้เป็นแม่ดอทักท่งตักถ่รค่างทุดทวงๆ มากด้อมพระทัย “... แม่
หมายเดอนักเด่มอนเดอนมาคก ไยมียกเจดิมชวญแม่หรรษา” ชัดคิยนาร
ทงต้องกยงกเงินดวยความอาย จนพระดอต้องคร่งทกชนกอนและได้จ้อออกมา
จุงพระกรต้องพระพ้องเข้าห้องบรรทม กถอนกรมพระนารชิปา คอนน ว่า “ด้าม
กษัตริยบรรพทพจตค เกดยวถดมชมชิตตณทถนม เกษมตณคหรรษาเอิบ
อารมณ ทงด้ามดมมาดประต่งคัจำนกรัก” และ “เลี้ยวใจเจ้งดุดแถมมุษย์ปานในน
บปุนใจพระดอราช ชนแก้มแนบกัน รับชวญต้องนาฏ เพิ่มพิศวาสเหมือนชว
ดอต้องอ้อนไ้ ปดมฤทัยแค้นทอ หดงเสน่ห้ประเวณ อยู่ในที่ไดยาเอย”

ต้องราชธิดาเมืองดรองทุดดาพระดอถดบวงในยามเย็นดวยความอาลัย “จาก
บพิตร เหมือนชวคจะจากใจ” พระดอทวงปดอบพรอมนักนคหมาย “แม้เคว่าหา
ถึงพียาพอรাত্র คงพาพิลมหวงในอ้งอร...”

คั่นนคด้วยความด่าพองคะนอกรักพระดอได้ได้จ้จ้ปราชดาทพระเพือนพระเพง

ตามนัดพร้อมทั้งนายแก้วนายขวัญก็ไปหาทางร่นนางโรยด้วย พระดอทรง โถมว่า พันรักอย่างสุดใจ “...ด้วยยอดมนุษย์ หยุตลมหยุดรักอร” และ “ถึงบุญดิน บุญดินฉันฟ้า เอ ความรักต้องรา ไฉนรู้ชาตว่างเฮย”

การถกถอบเขาดูคำหนักพระธิดา เป็นเหมือนช้างตายทงควเราเอาใบไม้ปิด ไม่มีค แล้งโงะจรรยมาถึงพระพิชัยพิศณุกร ก็กริ้ว แต่พอเสด็จมา “...เห็นพระดอคลอต้องงงควาญ งามปานนรายนกหายเคื่อง ทรายบุญเขาดูร้างแต่ปางบรรพ เทพระธิดาเสกสวดดีดอบคเบอง เปนเกียรติยศปรากฏเฉลิมเมือง งามประเทือง ลูกอารมณ์ส่มปอง พระทรงพระปรัดทวนก็ ส้มคักกิดกุดหงดดวงเมืองตรง ฤทธิปราโมทย์โปรดดูพระคู่ครอง เอยย่มย่องเยี่ยมแกดงดำแดงองค์” พระดอทรงกราบ และทูลขออภัย ทรงตอบรับจะจัดการอภิเสกให้เป็น “ดังสุวรรณบัลลังก์แผ่นเดียวกัน” แล้วเสด็จกลับเฝ้าความให้พระนางดาราดมให้หัดทราบทุกประการ ซึ่งพระนางก็พอพระทัย

ส่วนพระเจ้าย่านตรงกันข้ามพอทราบเรื่องก็โกรธเสด็จมาหาท้าวพิชัยพิศณุกร และทรงต่อว่า “ไฉนหนอใจคอซุนหลดงนี้ ปด้อยไพรชวชาฆ่าพระพ่อ ชาติลูกลูกเต้าเราเสียพอ เขาปราด่าทเป็นหอทรตักษณ มั่นดั่งรู้อยเราตายแน่ จงให้แต่ให้ฆ่าอย่าช้าหนัก ต้องแก้แค้นแทนบิดาความภักดี จังจกัสมควรมันดวนดาม” แต่ท้าวพิชัยพิศณุกรทรงมีพระทัยเย็นและโฝสันติภาพ จึงตรัสห้ามว่า “...เป็นผู้ใหญ่ไม่ควรจะดูความ ทำสิ่งใดให้งามจึงจะดี ถึงศัตรูเมื่อก่อนมาโทษ ควรหายโกรธปรองดองต้องกรุงศรี ให้เย็นใจไพร่ฟ้าประชาชี จังจะมีคนชมส่มคักกิดเรา ไซ้เวรตัวระงับชอบด้วยจงเวร เห็นผิดเกินทัมณทัคคิเคิดเขา ควรส่งบะไปรบดุกไม่เอาพระแม่เจ้าก้อบาปหยาบคายนัก ลูกจะอภิเสกต้องธิดา กับพระดอราชาให้ส่มคักกิด ควรปรานีประนอมให้พร้อมพรัก จังจะส่มประสงค์เป็นมงคล”

เมื่อไม่เต็มหวังพระเจ้ายากทรงออกอุบายเรียกขุนพลมาเล่าเรื่องให้ฟัง อ้างว่าเป็นพระราชบัญชาของท้าวพิชัยพิศณุกรให้จัดทัพไปพิชิตพระรถที่ไม่ทรงตั้งเองเพราะเป็นราโชบายสำคัญ ขุนพลใจเบาก็ตกลงเดี๋ยวยายเฒ่า รับผลุนผลันจัดทัพไปล้อมมณฑลที่พระรถกับต้องราชธิดากำลังอภิรมย์อยู่ด้วยความรัก นายแก้วนายขวัญตกใจมาทูลพระรถ ดำกษัตริย์ทรงทราบว่ายู่ในอันตรายแต่มิได้หวั่นไหวอย่างไร

๑ เมื่อนั้น พระเพื่อนไท่เพงทองต้องขับสัตว์ เยอนยมนพรมพักตรบงอร ชลกรกราบบาทด้วยความรัก พระตระโบมโถมอุบรูญน้อง อย่าหม่นหมองประหวัดพริ้งจิตต์ แม่นพยายังเบบคงเห็นฤทธิ มีปด้อยให้ดวงชีวิตอันตราย (นาง) ต้องเผือกเซอชิตตียชาติ ใจบชลาตบพรนชวัญหาย เกิดเป็นคัวแฉ้วจะกัดฉวยไรตาย มียอมชวยอื่นชูเบบคัวครอง คายร้ายตายคักทหน่ง เมื่อไรถึงจะได้พบประดีพร้อง ยามเบบเห็นพระพ้อยาหน่น้อง ขอذنองวรบาทไม่คดาดแคลน มิขอให้รำไทยคู้หม่น ถ้อยถนทำทายละอวยแด่น ด้นอาถยพ้อแม่แฉ้ววเด้น แม่พระเมอเมืองเมนนคาลัย เผอขอตายตามเบบงบาท ได้ชื่นชมสวาทในชาติใหม่ ทดพลางต้องพระนางเบตองสระใบสระพักใหม่อ่อนพันกระคัดทรง (รัก) จึงผวาคว่าได้พระแสงดาพ เบต้อยปลาดบเริงฤทธิพิศวง พื่อนดาวงามฤชามคอยณรงค อยู่เคียงองค์จอมภักดิ์พระภรรตา

ฉากคือจากหนักเบบการบอันนำด้วยคดียอง ฝ่ายหนึ่งมีกาดังมากมาย อีกฝ่ายหนึ่งมีเพียง ๗ คน พระรถกับเพื่อนเพงแฉ้วออกรบศึก นายแก้วนายขวัญกับนางรินนางโรยมอบกายถวายชีวิตอย่างมียอ แต่นานอยย้อมแพ้ไฟ นายแก้วนายขวัญรบจนถูกบันตาย นางรินนางโรยรบอย่างบาเลียด ถูกบันถาดวงมากอดข้างคัพผดส้นชีวิต ทงพระรถแฉ้วต้องชิตาทรนชมในความกล้าแฉ้วความจงรักภักดีของสัพเพยงยงนัก ทงดำกษัตริย์ทรงสู้รบด้วยชิตยมานะ ความค่อนหมว่า "...เราระคมทลายเหลบ้อง จึงบ้นคองพระรถราช ต้องสู้รบนาฏบมพวัน หันเขาคองคอกรบบ้น ยนปกครององค์จอมราช เขากเริงล้าดสัรสุพิษ คิตดำกษัตริย์สัพพวง พระ

โศกโศกดังนงนพ ด้ามธนูของคองกัน แผ่นพระพักตร์ต่อศร พิศดูคุณกนิษฐ นำ
 ดยของจิตต์เดียวใจเย็น พระองค์พระดอสน้อยทะท้าวๆ พระองค์พระนงนพดอสน้อย
 ระวีวๆ น้ากตัญญูดังเวส พระนัยเนตรก็หลับ หับพระอรโษษฐ์แต่ดม เด่มอน
 หนึ่งจะแย้มสรวดตักนิต ด้นซัดพรอมกัน ยืนอยู่ณบมิมวย เพยอพระยศปรากฏ
 ด้วย ท่านแก่วกถวางณรงคภารน

ต่อจากนั้นท้าวพิชัยพิศณุกรก็ทรงถือว่าพวกก่อการร้ายเหล่านี้เป็นกบฏ มี
 พระราชโองการให้ประหาร พระเจ้ายักษ์ทรงมีอาการรงนงมาขอโทษ— “อันความ
 ผิดคิดร้ายรายน แก่แค้นแทนด้ามทักษย หวงตต่อพ่อเจ้าของท้าวไท เพราะน้อยใจ
 ถูกถูกลงศร” แต่พระเจ้ายักษ์เป็นเพียงพระชนนเดียวของท้าวพิชัยพิศณุกรก็มิได้รับ
 อกยราชสมดังนำไปประหาร กรมพระนราธิปฯ ทรงจบเรื่องของพระองค์ด้วยฉาก
 วิปโยคของท้าวพิชัยพิศณุกร พระนาง ดารารักษ์ มิ และกำหนดให้ผู้อาศัยในมณฑล
 ของด้ามกษัตริย์หนุ่มด้าวผู้พลพระชนมชีพเพื่อความรัก

โคกนาฏกรรมดอสน้อยด้านวนกรม พระนราธิปฯ นี้ได้รับความดรรเดริญทั่วไปจาก
 วงการประพันธ์และนาฏกรรม ทรงประพันธ์ด้วยพระ โฉมหารที่ซาบซึ้งกินใจทุกๆ ตอน
 การบรรจุเพลงร้องก็ทรงเลือกเพลงประเภท “เพลงดา” เป็นส่วนใหญ่ซึ่งย่อมเป็นที่
 ร้องกันอยู่ด้วยความหวานละมุนละม่อมจับใจนัก บางแห่งได้ทรงแทรกบทพ้อ, บท
 เยียเยาะ และได้ดั่งคมในด้ามย่นไว้ด้วย บทเหล่านี้เป็นประหนึ่งจำอวดดัดบด
 ที่คล้ายอารมณ์ผู้แต่งเป็นอย่างดี ในด้านนาฏการ (action) ผู้เขียนไม่มีความ
 สามารถจะแต่งแก่ท่านในทันที นอกจากจะขอแนะให้ท่านได้ชมละครเรื่องพระดอ
 ซึ่งกรมศิลปากรจะได้้นำแสดงในเร็วๆ นี้ ในสมัยกรมพระนราธิปฯ-ในสมัยปรีทาดัย
 นาฏกรรมเรื่องพระดอได้มีโอกาสแสดงถวายหน้าพระที่นั่งมาแล้ว จึงหวังว่าสมัย
 นี้เราจะได้มีโอกาสชมนาฏการของกรมศิลปากร ซึ่งเข้าใจว่าคงจะได้จำดองนาฏ
 คีตย์ของบรมครูละครให้เรารชมอย่างเป็นที่น่าพอใจ.

ในววรรณคดี

หม่อมงามจิตร์ บุรณศิริ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “สแตนดาร์ด” ซึ่ง
มีสำนักงานตั้งอยู่เลขที่ ๗๗ ถนนพระราม ๕ อำเภอดุสิต ได้มีจดขอเพื่อส่งเงิน
ซึ่งขายหนังสือชื่อ “The Passing Hours” เป็นจำนวน ๓๐๐ บาทมายังวงวรรณคดี
แต่คงความจำนงว่าจะให้เป็นทุนตั้งเริ่มวรรณคดีสำหรับสัปดาห์ที่จะถึงนี้ ตาม
ที่ได้ตกลงกันในวันประชุมต้นทนาทางวรรณคดี เมื่อวันที่ ๓๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๓
วงวรรณคดีได้รับไว้แล้วด้วยความขอบคุณอย่างยิ่ง และจะได้จัดการตามความ
ประสงค์ต่อไป

สำหรับฉบับเดือนเมษายนนี้เป็นเดือนที่ระลึก “มหาจักร” จึงได้นำเรื่อง
“พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์” ซึ่ง “เชมสุภา” ได้เก็บความมาจาก
หนังสืออภินิหารบรรพบุรุษมาลงไว้เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ต้นราชวงศ์จักรีมีพระราชประวัติมาอย่างไร ส่วน
อภินิหารทั้งหลายบรรดามันก็เป็นเรื่องที่มีอยู่ในหนังสือ “เชมสุภา” ได้เก็บความ
เล่ามาโดยละเอียด วงวรรณคดีจึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อครั้งนี้ด้วย

และเนื่องด้วยเดือนเมษายนเป็นเดือนที่ได้เริ่มสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ จึง
ได้นำเรื่อง “หัตถ์เมือง” ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราช
านุภาพ มาลงไว้ด้วย เป็นเรื่องเล่าถึงประเพณีการตั้งหัตถ์เมืองและเรื่องหัตถ์เมือง
ของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นเรื่องน่ายินดี

“องคต” ผู้สื่อข่าวพิเศษของ “วงวรรณคดี” ได้ส่งเรื่อง โดซานเมื่อวัน

อิทธิฤทธิ์ ๒๔๔๓ เป็นการเล่าเรื่องทศพรคำหนักขณาในเดือน กุมภาพันธ์ แล้ว
ตลอดจนการที่ทรงรับรองคณะทศพรและการตั้งพระราชนิพนธ์ว่า
๒๕๔๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
ทรงนักเป็นเรือนาร็อกเรือนหง

“สุวิน” ได้เขียนเพื่อส่งคอกสัตว์ที่ท่านชอบ มาแทรกท่วงในวงวรรณคดี
คอกสัตว์เหล่านี้ได้รับคำชมเชยจากผู้อ่านเป็นอันมาก เพราะเป็นคอกสัตว์ที่ทันสมัย
ท่านได้อ่านเรื่องของชอมเมอเซทมอซิมมาหลายเรื่องแล้ว ในฉบับนี้
“มนรัตน์” ได้นำเรื่องการค้นหาของมอซิม ซึ่งแต่งถึงนิสัยของมอซิมมาลงไว้
ให้ท่านผู้อ่านรู้จักมอซิมอีกด้านหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องสั้น ๆ อย่างที่เคยอ่านมาแล้ว และ
“คนเดิม” ได้ตั้ง “อะไรหนอ สหายเอ๋ย” อันเป็นคอกสัตว์แสดงถึงความปรวนแปรของ
จิตใจมาให้ท่านอ่านด้วย

ในวันถวายพระเพลิงพระศพพระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ กว๊เอก
ของไทยเมื่อเดือนมีนาคมที่แล้ว วงวรรณคดีได้รับหนังสือพระประวัติและพระนิพนธ์
ของเสด็จในกรมพระองค์นี้จากท่านเจ้าภาพ และเนื่องด้วยในหนังสือนี้มี “สุวรรณกั”
๒๕๔๕ ๒๕๔๖ ๒๕๔๗ ๒๕๔๘ ๒๕๔๙
ชันกั อันเป็นตอนหนึ่งในเรื่อง “ด้ามกรง” ซึ่งวงวรรณคดีได้นำลงมาแล้ว ๒ ตอน
จึงได้นำมาลงไว้ให้ท่านผู้อ่านได้ซาบซึ้งในรสของกวีนั้นด้วย สุวรรณกันั้นเป็นตอน
ที่โปรดมาก ส่วนเพราะอย่างไร คืออย่างไร ขออ่านผู้อ่านได้พิจารณาตนเอง

๓. น. อยธยา ได้ส่งบทประพันธ์เรื่อง กะแฉะเทอดยานี บทแทรกในมหา
ภารต ซึ่งมหากวี รพินทรนาถคเณศวรได้จินาได้มาออกเรื่องหนึ่ง กะแฉะเทอดยานี
เป็นเรื่องที่ถอดออกมาจากภาษาอังกฤษอย่างตรงไปตรงมาตัวต่อตัว ซึ่งท่านที่มี
ภาษาอังกฤษอาจเทียบดูได้ เรื่อง “พระรถ ละครมกรรมพระนารายณ์” เจ้า สดะเวทิน
นักวิจารณ์วรรณคดีของวงวรรณคดีได้ชมเชยไว้อย่างไพเราะ พระนิพนธ์เรื่องนี้

วขวรรณคดี

หนังสือพิมพ์รายเดือนวรรณคดี

สำนักงาน “ไชยณรงค์” มุมอนุสสาวรีย์ประชาธิปไตย พระนคร

อัตราค่ารับวรรณคดี

ในประเทศ	๑ ปี	(๑๒ เล่ม)	๓๐ บาท
	ครึ่งปี	(๖ เล่ม)	๑๖ บาท
ต่างประเทศ	๑ ปี	(๑๒ เล่ม)	๕๐ บาท
	ครึ่งปี	(๖ เล่ม)	๒๕ บาท

(ส่งทางอากาศไปรษณีย์ คิดเพิ่มเล่มละ ๓๐ บาท)

ขอกรับที่แผนกอำนาจการ ๑๗๗ ซอยพญานาค

ถนนเพชรบุรี พระนคร

[ส่งเงินพร้อมขอกรับ จะได้รับความสะดวก]

CHATRA BOOKS

THE PASSING HOURS

by

PREMCHAYA

AND ALETHEA

Tcs. 25

SIAMESE IDYLL

by

PREMCHAYA

Tcs. 15

MAGIC LOTUS

by

PREMCHAYA

Tcs. 15

Obtainable from 77 Rama V Road, Dusit District.